iletişim

LEV TOLSTOY

TOPLU ESERLERİ 8

www.iphonepub.com

EFENDİ İLE UŞAĞI

HİKÂYELER

ÇEVİREN MEHMET ÖZGÜL

RICHARD GUSTAFSON'UN SONSÖZÜYLE

www.iphonepub.com En geniş Türkçe iPhone ePub arşivi.

EFENDİ İLE UŞAĞI

(Üç Öykü

LEV TOLSTOY

1

1870’lerde bir kış mevsimi geçti anlatacağımız bu olay. Aziz Nikolay Yortusu’nun ertesi günüydü.

Yortu köyün kilisesinde topluca kutlanmıştı, ama ikinci sınıf tüccar (*) Vasili Andreyiç Brehunov kiliseyi bir türlü bırakıp işlerinin başına dönemedi. Kilise yönetim başkanı olan tüccar, yortuyu daha sonra bir de evinde kutlayarak akraba ve tanıdıklarını ağırlamak zorundaydı. Ancak evinden son konuklar gider gitmez yol hazırlığına koyuldu.

Komşu köyden bir toprak ağasının bir süre önce fiyatını kararlaştırdıkları korusunu almaya gidecekti. Kentli tüccarlar bu yağlı parçayı elinden kapmadan bitirmeliydi işini. Vasili Andreyiç

koruya yedi bin ruble verdi diye toprak ağası fiyatı 10 bine yükseltmişti. Aslına bakılırsa yedi bin ruble korunun değerinin yarısıydı. Belki Vasili Andreyiç fiyatı on binden aşağı düşürebilirdi; çünkü

koru, onun bulunduğu bucağın sınırları içindeydi ve ilçenin tüccarlarıyla aralarında varılan anlaşmaya göre, bir tüccar bir başkasının bucağında satılan malın fiyatını artıramazdı. Ne var ki, il merkezindeki kereste tüccarları göz dikmişti Goryaçkino köyü korusuna. Vasili Andreyiç

onlardan önce davranıp toprak ağasıyla pazarlığı sonuca bağlamalıydı.

İşte bu yüzden kutlamaların sona ermesiyle birlikte Vasili Andreyiç sandıktaki yedi yüz rublesini çıkardı, avans olarak vereceği üç bini fazlasıyla tamamlamak için buna kilisenin iki bin beş yüz rublesini ekledi. Özenle saydığı para destelerini cüzdanlarına yerleştirdikten sonra yol hazırlığına başladı.

Kızağı koşma işi Nikita’ya kalmıştı, çünkü Vasili Andreyiç‘in o gün sarhoş

olmayan tek uşağıydı.

Onun sarhoş olmayışının nedeniyse, Büyük Perhiz'den bir gün önce gömleğini, çakşırını, meşin çizmesini satarak iyice kafayı çekmesi ve sonra bir daha içki içmeye tövbe etmesiydi. İki aydır ağzına içkinin damlasını koymamıştı zaval ıcık. Votkanın su gibi aktığı Aziz Nikolay yortusunun ilk iki gününde bile…

Nikita yakın bir köyden, yaşamını daha çok şunun bunun yanında uşaklık yaparak geçirdiği için evsiz-barksız sayılan, el i yaşlarında bir köylüydü. Çalışkanlığı, işe yatkınlığı, güçlü kuvvetli oluşu, en çok da uysal ığı yüzünden aranan bir işçiydi. Gelgelelim, yılda birkaç kez zil zurna kafayı

çekerek nesi var, nesi yok sattığı için hiçbir yerde dikiş tutturamamıştı. Daha da kötüsü, azgın, çekilmez bir adam olurdu içtiği zamanlar. Vasili Andreyiç, onu evinden birkaç kez kovduğu halde, dürüstlüğü, evdeki hayvanlara özenle bakması, en çok da az ücretle çalışmasından ötürü yeniden yanına almıştı. Nikita'ya yılda, böyle bir ırgatın gerçek değeri olan seksen ruble değil, ancak yarısını öderdi. onu da hesap-kitap tutmadan, bölük pörçük, daha çok dükk ‰nından pahalı pahalı

mal vererek…

Oysa Nikita, Marfa adında, becerikli bir kadınla evliydi. Güzel iğini geçmiş yıl arda bırakan Marfa, delikanlı yaşında bir oğlu ve iki küçük kızıyla evini çekip çeviriyordu. Kocasını eve almayışına gelince… Birinci neden, yirmi yıldır başka köyden bir fıçıcı ustasıyla yaşaması; ikincisiyse ayıkken Nikita'yı parmağında oynattığı halde, sarhoşluğunda ondan şeytandan korkar gibi korkmasıydı.

Bir keresinde evde iyice kafayı çeken Nikita, ayık olduğu zamanki uysal ığının acısını çıkarmak istediğinden midir nedir, baltayı kaptığı gibi karısının çeyiz sandığına saldırmış; ne kadar cicili bicili giysisi, çamaşırı varsa hepsini dilim dilim doğramıştı.

Nikita'nın ırgatlık ücreti karısına ödendiği halde onun buna hiç sesi çıkmazdı. İşte, yortudan iki gün önce Marfa gene Vasili Andreyiç'in dükk‰nına gelmiş, hepsi topu topu üç ruble tutan buğday unu, çay, şeker, küçük bir şişe votka ve beş ruble para almıştı. Vasili Andreyiç'ten en azından yirmi ruble daha alacakları olduğu halde, onun tüccara teşekkür edişini bir görmeliydiniz…

- Ben sana "Karının her gelişinde şu kadar vereceğim" diye bir şey söyledim mi?

derdi Vasili Andreyiç, Nikita'ya. Bizde öyle "Sonra gel, al! Deftere yazdım! Sana şu kadar ceza kestim!" gibi şeyler yok. İstediği zaman gelip alsın. Biz dürüst adamız, kimsenin hakkını yemeyiz, bunu böyle bil! Sen bana hizmet ettiğin sürece ben de seni bırakmam, aslanım.

Bunları söylerken Vasili Andreyiç, Nikita'ya babalık ettiğine iyice inanmış olmalıydı. Neden derseniz; Nikita gibi, tüccar Vasili Andreyiç'in verdiği parayla geçinen insanlar, saygılı

davranışlarıyla, onun kendilerini aldattığını düşünmek şöyle dursun, nerdeyse onun yardımıyla ayakta durdukları inancını pekiştiriyorlardı adamda.

Nikita da ona;

- Dediklerinizi anlıyorum, Vasili Andreyiç, karşılığını verirdi. Herhalde size karşı hizmette kusur etmiyorum. Ancak öz babamın işine böyle canla başla koşardım.

Oysa Vasili Andreyiç'in onu aldattığını adı gibi bilirdi. Ama ne yapsın zaval ı, tüccarla hesabını

açık açık yapamayacak olduktan sonra verileni almaktan başka çıkar yol var mıydı?

İşte böyle, Nikita, efendisinden kızağın koşulması buyruğunu alır almaz, her zamanki canıtezliğiyle samanlığın yolunu tuttu. Ne kadar da istekli koşuyordu işe! Kurşun gibi ağır, püskül ü koşum başlığını asılı durduğu yerden aldı, kantarmanın çıngıraklarını şıngırdatarak ahırın kapalı kapısına doğru yürüdü. Kızağa koşulacak at ayrı olarak bekliyordu burada. Sarı

benekli, dolgun sağrılı, sülün gibi at selam verircesine hafifçe kişnedi onu görünce. Bu orta boylu, koyu doru tayın tek başına orada duruşu Nikita'ya pek dokundu.

- Ne o, canın mı sıkıldı? dedi. Seni kerata, dışarı çıksan da doya doya koştursan, öyle değil mi?

Ama önce seni bir suvaralım bakalım…

Nikita, dilini anlayan bir yaratıkla konuşurcasına konuşuyordu erkek tayla. Atın

eyer vurula vurula ortası çukurlaşmış belinden, gürbüz omuzlarından tozu toprağı, gocuğunun eteğiyle şöyle bir silkeledi. Sonra başlığı hayvanın kafasına geçirip kulaklarını, perçemini kayıştan kurtardı; yularını

eline alarak atı sulamaya götürdü.

Ahırdaki diz boyu gübreden çıkar çıkmaz doru tay keyfe geldi, peşinden kuyuya doğru koşturan Nikita'ya vurmak istercesine, arka ayaklarıyla birkaç kez çifte attı.

- Seni gidi seni, diye söylendi Nikita.

Tekmelerinin kirli gocuğunun eteklerine değmesinden öteye bir şey yapamayacağını bildiği için, Nikita doru tayın bu oyunundan pek hoşlanırdı.

Buz gibi sudan kana kana içen at derin bir soluk aldı, kıl ı dudaklarından yalağa duru damlalar düşerken düşünceli düşünceli durdu, sonra gürültüyle pofurdadı.

- Tamam mı? dedi, Nikita. Daha fazla içmeyeceksen biz de bilelim. Ama sonra gene istemek yok ha!..

Bunları ciddi ciddi söylerken doru tayın kendisini anlamasını istiyor gibiydi. Sonra kişnemesiyle avluyu çınlatan, durmadan çifte atan hayvanı çeke çeke ambara doğru götürdü.

Avluda ondan başka ırgat yoktu. Yalnızca aşçı kadının kocası gelmişti bayramlaşmaya. Nikita onu görünce;

- Hey, iki gözüm, dedi. Git de tüccar efendiye sor bakalım, büyük kızağı mı istiyor, yoksa ufağını

mı?

Aşçının kocası yüksek taş temel üzerine yapılmış, sac damlı eve girdi; az sonra dışarı çıkarak Nikita'ya küçük kızağı koşmasını söyledi. Nikita bu sırada atın boynuna hamutu geçirmiş, kabara döşemeli eyeri vurmuş; bir elinde cicili bicili boyunduruğu, öteki elinde de tayın yularını tutarak kızakların bulunduğu ambara doğru yürüyordu.

- İyi, ufağı olsun bakalım, dedi; akıl ı hayvanı kızağın okları arasına yanaştırdı.

Doru tay ısıracakmış gibi numaralar yaparken aşçının kocasıyla birlikte onu küçük kızağa koşmaya başladılar.

Dizginlerin takılmasından başka iş kalmayınca, Nikita, aşçının kocasını biraz saman ve kızak yaygısını getirmesi için ambara gönderdi.

Nikita adamın getirdiği taze yulaf samanını kızağın dibine döşerken at sinirli sinirli kıpırdandı.

- Dur, sinirlenme bakayım, dedi Nikita. Şu samanı döşeyelim önce, üstüne de yaygıyı serdik mi bu iş tamam. Rahat rahat otursun bizim bey.

Dediği gibi yaptı, kızağın oturma yerine çepeçevre yaygıyı örttü.

Sonra aşçının kocasına döndü:

- Sağ ol, aslanım. İkimiz bir olunca çabucak bitirdik.

Ucu tokalı kayış dizginleri elinde topladı, kızağın sürücü yerine çömeldi, yürümek için can atan doru tayı donmuş gübreler üstünden avlu kapısına doğru sürdü.

O sırada siyah gocuklu, yedi yaşlarında bir oğlan çocuğu; başında kışlık şapkası, ayaklarında yeni keçe çizmeleriyle evden dışarı fırladı.

- Amca! Amca! Nikita amca. Beni de al! diye bağırıyordu gocuğunun önünü düğmeleyerek.

Kızağı durduran Nikita;

- Koş koş, yavrucuğum! diye seslendikten sonra, efendisinin sevinçten zıp zıp zıplayan, cılız mı

cılız oğlunu kızağa bindirdi.

Sokağa çıkmışlardı. Öğle üzeri 3 sularıydı. Rüzg‰rlı, berbat bir hava vardı dışarda. Ayaz derseniz, en azından eksi 10 dereceydi. Göğün yarısını koyu bir bulut kaplamıştı. Oysa avlunun içi o kadar sakindi ki! Komşusunun ambarının damından savrulan karlar hamamın köşesinde burgaçlanarak dönüyordu.

Nikita kızağı avludan dışarı yeni çıkarmıştı ki, ağzında sigarasıyla Vasili Andreyiç evin kapısında belirdi. Koyun derisinden kürkünü belinden kayışla sımsıkı bağlamıştı, meşinle kaplattığı keçe çizmelerinin (*) altında, çiğnenmiş karla örtülü sahanlığın döşeme tahtaları gıcır gıcır ediyordu.

Vasili Andreyiç sigaradan bir soluk daha çektikten sonra izmariti yere atıp üstüne bastı; dışarda onu bekleyen kızağa şöyle bir baktıktan sonra, kürkünün yün kaplamalı yakası soluğundan nemlenmesin diye, tıraşlı kırmızı yanaklarından iki yana indirdi, ağzından buğular çıkara çıkara avlu kapısına doğru yürüdü.

O sırada kızakta oğlunu gördü. Büyük bir sevinçle;

- Vay, yaramaz! dedi. Hemen buraya da mı yetiştin?

Konuklarıyla birlikte içtiği votka kanını kızıştırmıştı. Hele yortuda yaşadığı olaylarla başardığı işler tüccarı bugün pek gururlandırıyordu. “Varisim” diye düşündüğü oğlunu görmek ayrıca sevindirmişti onu. Gözlerini kısıp uzun dişlerini göstere göstere güldü çocuğa bakarken.

Omuzlarını, başını sarıp sarmaladığı yün atkısının altından yalnızca gözleri gözüken, Vasili Andreyiç‘in solgun yüzlü, sıska, gebe karısı, tüccarı uğurlamak için sahanlığa çıkmıştı. Kocası

yürüyünce arkasından şöyle seslendi:

- Nikita’yı da al diyorum sana!

Adam karısının sesinden pek hoşlanmıyor olacak ki, karşılık vermedi, kaşlarını öfkeyle çattı, yere tükürdü.

- Parayla çıkıyorsun yola, dedi kadın aynı acıklı sesle. Sonra baksana şu havaya! Fırtına kopacak nerdeyse.

Vasili Andreyiç,bir müşteriyle konuşurken yaptığı gibi, dudaklarını sıkıp sözcüklerin üstüne basarak;

- Yoksa yolu bilmiyorum da yanıma kılavuz mu alacağım? dedi.

Kadın atkısının ucunu omzuna attı.

- Yalvarırım, ne olur! Tanrı aşkına al Nikita’yı da yanına!

- Kene gibi yapıştın sen de… Alıp da ne yapayım şu garibanı?

Nikita konuşulanları işitmişti.

- Ben gelmeye hazırım, diye bağırdı.

Sonra neşeyle, efendisinin hanımına seslendi:

- Ama ahırdaki atları yemlemeyi unutmasınlar.

Kadın;

- Ben bakarım o işe. Semyon’a söylerim, dedi.

- E, gidiyor muyuz, Vasili Andreyiç? diye sordu Nikita, efendisinin buyruğunu bekleyerek.

Adam, uşağının yıl ardır giyile giyile etekleri eprimiş, sırtında, koltuk altlarında kocaman delikler açılmış kirli gocuğuna bakarak gülümsedi, göz kırptı.

- Anlaşıldı, kocakarının elinden kurtuluş yok. Madem gelmek istiyorsun, git de sırtına kalınca bir şey giy.

Nikita, avluda duran aşçının kocasına seslendi:

- Gel, koçum, şu atı tutuver biraz.

Küçük oğlan soğuktan kızarmış el erini ceplerinden çıkardı, buz gibi dizginlere yapıştı.

- Ben tutarım… Ben tutarım…

- Hemen geliyorum, Vasili Andreyiç.

Nikita böyle diyerek ayaklarının uçlarını içeri basa basa uşakların barakasına koştu. Eskidikçe yama vurduğu keçe çizmeleri vardı ayaklarında.

- Arinuşka, anacığım, ocağın üstündeki paltomu ver bana. Efendiyle yola çıkıyorum.

Kendisi de çividen kuşağını aldı.

Öğle uykusundan kalktıktan sonra kocası için semaver yakan aşçı kadın-Nikita'nın telaşı

karşısında kımıldandı; yüzünde bir gülümsemeyle ocağın üstünde kuruyan eski püskü, tiftiği çıkmış paltoyu aldı; el eriyle onu düzeltmeye, silkelemeye başladı.

- E, demek kocanla günün tadını çıkaracaksın, ha…

Yüz yüze geldiği aşçı kadına hoş bir şey söylemiş olmak için söylemişti bunu Nikita.

Zaten içeri çekik olan karnını daha da içeri çekerek incecik, partal kuşağını gocuğunun üstünden sımsıkı doladı, ucunu beline soktu.

- Ha şöyle! Şimdi bir daha çıkar mısın bakalım!…

Bunları aşçının karısına söylemekten çok kuşakla konuşur gibi söylemişti.

Kol arı serbest olsun diye omuzlarını şöyle bir yukarı aşağı oynattı, gocuğun üstünden paltosunu giydi. Sonra kol arında rahatlık sağlamak için sırtını kamburlaştırıp gerindi; el erini koltuk altlarına sokarak oradan el iklerini (*) çıkardı.

- Eh, şimdi tamam.

- Hey, Nikita Stepaniç, dedi aşçı kadın. Şu çizmelerini de değiştirseydin ya…

Nikita aklına bir şey gelmiş gibi durdu.

- İyi olur ama gideceğim yer uzak değil, dedi, kızağa doğru seğirti.

Kızağın yanına varmıştı ki, evin hanımı arkasından seslendi:

- Nikita, böyle üşümezsin ya?

- Ne üşümesi, yanıyorum val ahi!..

Kızağın önüne oturduktan sonra ayaklarını samanla örttü, acar ata gerekmeyeceği için kamçıyı

yaygının altına soktu.

Üst üste iki kürk giymiş olan Vasili Andreyiç kızağın yarı kapalı arkasını nerdeyse tek başına doldurmuştu. Kızağa oturur oturmaz uşak Nikita dizginleri çekip atı sürdü, ancak kızak yürüdükten sonra sol yana doğru yerleşebildi, bir ayağını uzattı.

2

Çiğnene çiğnene sertleşmiş köy yolunda, kirişleri karda gıcırdayarak kayan kızak, yiğit ata tüy gibi hafif gelmişti.

Vasili Andreyiç, varisini yanı başında görmekten gizli bir sevinç duyarak;

- Bak şu kerataya! dedi. Nikita, kamçıyı uzat hele. Şimdi gösteririm sana, köpoğlusu, koş bakalım annenin yanına!

Oğlancağız kızaktan aşağı atladı. Doru tay hızını artırarak tırısa kalktı.

Kresti köyündeki altı evden biri de Vasili Andreyiç‘indi. Nalbant dükk‰nını geçip köyün dışına çıkınca rüzg‰rın düşündüklerinden de şiddetli olduğunu anladılar. Karların altında yol filan görünmüyordu.

Kızak izlerini hemencecik kar örtüyordu, yolda gittikleriniyse ancak yerin düzgünlüğünden anlıyorlardı. Kar burgaçları dönüyordu dört bir yanda, göğün nerde başlayıp nerde bittiği bel i değildi. Yeşil iğiyle göze çarpan Telyatin Ormanı, savrulan karların arasından, arada bir gözüküp kayboluyordu. Soldan esen rüzg‰r, gürbüz tayın yelesini yana yatırmıştı; topuz yapılmış tüylü

kuyruğunuysa sağa doğru itip duruyordu. Arkasını rüzg‰ra vererek oturan Nikita’nın geniş yakası

adamcağızın yüzüne yapışmıştı.

Vasili Andreyiç atıyla övünerek;

- Hayvan gerçek yürüyüşünü gösteremiyor ki, dedi. Şu tipiye bak. Bir keresinde Paşutino’ya yarım saatte götürmüştü beni.

Yüzüne yapışan yakasından dolayı Nikita, efendisinin söylediklerini

işitememişti.

- Bir şey mi dedin? diye sordu.

- Paşutino’ya, diyorum, yarım saatte götürdüydü beni…

- Atın yiğitliğine diyecek yok aslında.

Sonra ikisi de sustular. Ama Vasili Andreyiç‘in canı konuşmak istiyordu.

- Hey, Nikita, fıçıcıya içki aldı diye karına ne ceza verdin bakalım?

Vasili Andreyiç bunları kendine güvenli bir sesle söylemişti. Uşağının, kendisi gibi akıl ı bir efendiyle konuşmaktan zevk alacağı düşüncesi onda bu güveni uyandırıyordu. Sonra, yaptığı bu hoş (!) şakadan uşağının alınacağı, aklının köşesinden bile geçmemişti.

Fakat Nikata, rüzg‰rdan ötürü efendisinin söylediklerini gene duymadı.

Bunun üzerine Vasili Andreyiç sesini yükseltti, sözcükleri tek tek söyleyerek fıçıcıyla ilgili şakasını

yineledi.

- Boş verin siz ona, Vasili Andreyiç. Karımın işlerine aklım ermiyor. Delikanlı oğlumu incitmesin de başka bir şey beklemiyorum ondan…

- Orası öyle, dedi Vasili Andreyiç de.

Sonra başka bir konu açtı.

- E, bahara kendine bir at alıyorsun, değil mi?

Bu konuşma Nikita’nın ilgisini çekmişti. Hemen yakasını yüzünden indirdi, efendisine doğru eğildi.

- Almaz olur muyum? Oğlan büyüdü artık, çifti çubuğu kendisi sürecek. Yeter artık başkasından hayvan kiraladığımız.

Vasili Andreyiç de heyecanlıydı. Aklını başından alan kazanç hırsıyla bu pek sevdiği konuya sımsıkı sarıldı:

- Öyleyse bodur atı satayım size, fazla paranızı da almam.

Nikita, Vasili Andreyiç‘in onlara satmak istediği bodur atın taş çatlasa ancak yedi ruble edeceğini, ama onu almaya kalksalar tüccarın en azından 25 ruble isteyeceğini, ondan sonra da ırgat ücreti olarak altı ay tek kuruş koklatmayacağını bildiği için;

- Siz bana ücretimden 15 ruble verin, ben at pazarında bir tane buldururum, dedi.

- Bodur at tam size göre, yalan söylüyorsam gözüm çıksın. Ben vicdanlı bir adamım. Kimsenin hakkı geçsin istemem. Varsın, olacak zarar bana olsun. İşte sana şerefimle söylüyorum. Bodurun üstüne at yoktur.

Vasili Andreyiç alışveriş yaptığı insanlarla konuşurken takındığı göz boyayıcı tavırlarını takınmıştı

hemen.

Tüccarın konuşmasında dinlemeye değer başka bir şey kalmadığını gören Nikita;

- Ya, ya, öyle! diyerek yakasını elinden bıraktı.

Serbest kalan yaka hemen kulaklarına, yüzüne yapıştı.

Böylece yarım saat kadar konuşmadan gittiler. Paltosunun yırtık yerlerinden giren rüzg‰r Nikita’nın böğrünü, bir kolunu dondurmaya başlamıştı. Adamcağız büzüşüyor, ağzını kapatan yakanın içinde soluk alıp vermeye çalışıyordu. Ama henüz üşüyor sayılmazdı.

- Karamışevo’dan mı gidiyoruz, yoksa kestirmeden mi? diye bir ara sordu Vasili Andreyiç.

Karamışevo köyünden giderlerse yol biraz uzardı, ama iki kıyısına işaret direkleri dizilmiş düzgün bir yol geçerdi oradan. Kestirmeden giden yolsa bozuktu; üstelik işaret direkleri çoğu yerde konulmamış, konulanlar da karların altında kalmıştı.

Nikita bir süre düşündü.

- Karamışevo yolu uzun, ama düzgündür, dedi.

Vasili Andreyiç kestirmeden gitmek istiyordu.

- Kestirmeden gidersek vadiden geçmemiz gerekiyor, öbür yolda orman var, kuytu olur ama biz gene de kestirmeden gidelim.

- Siz bilirsiniz, diyerek Nikita gene yakasını bıraktı.

Vasili Andreyiç‘in istediği gibi yaptı. Yarım kilometre kadar ilerledikten sonra yüksek bir meşe ağacının yanından sola saptı. Dal arında tek tük kuru yaprak kalan ağaç rüzg‰rda sal anıp duruyordu.

Dönemeci kıvrılınca rüzg‰r tam karşılarına geldi. Yukarda habire karlar uçuyordu. Nikita önde uyuklayadursun kızağı oflayıp puflayarak Vasili Andreyiç sürmeye başladı.

Böylece on dakika kadar gittiler. Birden Vasili Andreyiç‘in bir şeyler söylediğini duydu Nikita.

- Ne diyorsun? dedi gözlerini açarak.

Efendisinden yanıt alamayınca;

- Bir şey mi söyledin? diye üsteledi.

- Sağır mısın, be adam! “Yolu kaybettik” diyorum sana. Baksana, direk mirek görünmüyor.

- Öyleyse durdur da yolu arayalım.

Nikita hemen kızaktan aşağı sıçradı, kamçıyı samanların arasından alarak sola doğru yürümeye başladı.

O yıl fazla kar yağmamıştı, bu bakımdan çekinmeden yürüdü. Ama gene diz bozu karlara gömüldüğü yerler vardı. Çukurlardan geçerken çizmelerinin içine kar giriyordu.

Ayaklarıyla, kamçısıyla yolu bir hayli aradığı halde eli boş çıkmıştı. Kızağın yanına dönüp geldiği zaman efendisi;

- Ne oldu? diye sordu.

- O yanda yok. Biraz da şu tarafı arayacağım.

- Bak, şurada bir şeyler kararıyor, git de bak bakalım.

Nikita kararan yere doğru yürüdü. Burası kışlık ekin ekilmiş sürülü tarlalardan rüzg‰rın karlar üstüne toprak savurarak koyulaştırdığı yerlerdi. Kırlarda hayli dolaşan Nikita bir süre sonra kızağın yanına döndü. Çizmesindeki, üstündeki başındaki karları silkeledi.

- Sağa gitmemiz gerekiyor, dedi kararlı bir sesle. Yoldan sapmadan önce soldan esen rüzg‰r şimdi tam karşıdan geliyor. Sağ dizgini çek.

Uşağının sözü üzerine Vasili Andreyiç atın yönünü sağa çevirdi. Böylece epeyce gittikleri halde ne yol bulabildiler, ne de iz. Artan rüzg‰rla birlikte kar yağışı da artmıştı.

Nikita bu duruma pek sevinmiş gibi;

- Vasili Andreyiç, anlaşılan biz yolu iyice şaşırdık, dedik.

Sonra karların altından kara kara gözüken patates köklerini gösterdi.

- Bunlar da nesi?

Vasili Andreyiç terden ıslanmış, şişkin karnı inip kalkan yorgun atı durdurdu.

- Ne diyorsun?

- Zaharova köyünün bostanları burası. Gördün mü, ta nereye gelmişiz!..

- Hadi canım sen de!

- Val ahi doğru söylüyorum. Baksana, patates tarlası burası! Kızağımız ikide birde tümseklerden geçiyor. Zaharova bostanları. Kökenleri toplayıp götürmüşler.

- Vay anasını, amma da uzaklaşmışız! E, ne yapacağız şimdi?

- Dümdüz gidersek bir yere çıkarız elbet. Ya Zaharova’ya varırız ya da ağanın çiftliğine.

Andreyiç gene uşağını dinledi, atın dizginlerini ona bıraktı. Böylece hayli gittiler. Kızak bazan kışlık ekinlerin üzerinden, bazan donmuş keseklerden geçiyordu. Arada bir güzün biçilmiş

tarlalara dalıyordu. Karın altından çıkmış saplar, rüzg‰rın savurduğu saman öbekleri çıkıyordu karşılarına. Bazan da yerde mi, gökte mi gittikleri bel i olmayan, baştan başa karla örtülü yumuşak yerlerden geçiyorlardı.

Hem yukarıdan, hem de aşağıdan savruluyordu kar. İyice yorulan at koşmayı çoktan bırakmıştı.

Terden top top olan tüyleri kırağı bağlıyordu.

Doru tayın yürüşü birden değişti. Hayvancağız, bir çukura ya da hendeğe saplanmış olmalıydı.

Vasili Andreyiç atı durdurmak istedi. Ama Nikita önledi onu.

- Bırak kendisi çeksin. Başka türlü çıkamayız buradan.

Sonra kızaktan aşağı atladı, çukur yere daldı.

- Hadi, yavrum, davran!

Nikita'nın haylaması üzerine doru tay yekinerek kızağı toprak yığınının üzerine çıkardı. Anlaşılan bir hendeğe düşmüşlerdi.

- Nereye geldik, yahu? diye sordu Vasili Andreyiç.

- Şimdi anlarız. Sen ileri doğru sür hele.

Tüccar ilerde, karların arasından görünen bir karaltıyı işaret etti.

- Burası Goryaçkino köyü ormanı olmasın sakın?

- Yaklaşınca neresi olduğunu anlarız.

Nikita rüzg‰rın uçurduğu uzun kuru yapraklardan karşılarındaki karaltının orman değil, bir köyün söğütlüğü olduğunu anlamıştı. Ama sesini çıkarmadı. Gerçekten de hendeği geçtikten sonra yirmi metre bile gitmemişlerdi ki, önlerinde birtakım ağaçlar belirdi. Rüzg‰rın çıplak dal arda hüzünlü

hüzünlü uluması duyuldu. Nikita iyi tahmin etmişti: Dal arında tek tük yapraklar çırpınan yüksek söğüt ağaçlarıydı bunlar, köyün harman yerinin çevresindeki hendeğe dikilmiş söğüt ağaçları.

Rüzg‰rda uğuldayan söğütlere iyice yaklaştıkları sırada doru tay ayaklarını yüksekçe bir yere bastı, ardından arka ayaklarının üstünde yükseldi, sola kıvrıldı, ayakları diz boyu karlara gömülmeden yürümeye başladı. Yola çıkmışlardı.

- Yola geldik, dedi Nikita. Ama neredeyiz, bilemem.

At karla örtülü yolda sağa sola sapmadan yürüyordu. Yüz metre bile gitmemişlerdi ki, tepeleme karla örtülmüş bir ot yığınının çevresindeki düzgün çitler belirdi önlerinde. Yığının üstünde karlar savruluyordu. Çitin bitiminde yol sola kıvrıldı, derken kalın bir kar tabakasına saplandılar.

Karşılarında iki ev görünüyordu şimdi, anlaşılan tipi evlerin arasındaki boşluğa iyice kar yığmıştı.

Burayı da geçince bir sokakta buldular kendilerini. En kıyıdaki evin avlusunda ipe çamaşır asılmıştı. Biri beyaz, biri kırmızı iki gömlek, bir etek, bir pantolon, birkaç dolaktan ibaret bu donmuş çamaşırlar rüzg‰rda çırpınıp duruyordu. Kol arını habire sal ayan beyaz gömleğin çırpınışı görülmeye değerdi.

- Bunları asan karı ya tembelin biri ya da ölüm döşeğinde kıvranıyordu, dedi Nikita. Baksana yortu gününe kurutup yetiştirememiş çamaşırları.

3

Sokağın başında rüzg‰rın hızı gene aynıydı, yol kalın karla örtülmüştü. Ama köyün ortasına doğru hava birden durgunlaştı, ılındı. Evlerden birinde bir köpek havlıyordu. Bir başkasının önünde kapıya doğru çabuk çabuk yürüyen bir kadın evinin eşiğine varınca durdu; başının üstünden attığı bir erkek gocuğunun altından, geçenlere dik dik baktı. Genç kızların söylediği şarkılar duyuluyordu evlerden.

Köyün içinde tipi, kar, ayaz azalmış gibi geldi tüccarla uşağına.

- Burası Grişkino, dedi Vasili Andreyiç.

- Evet, tanıdım.

Gerçekten Grişkono’ya gelmişlerdi. Anlaşılan yolu şaşırınca sekiz kilometre kadar başka bir yöne gitmişler, ama gene de gidecekleri yere bir hayli yaklaşmışlardı. Grişkino ile Goryaçkino’nun arası

beş kilometre tutardı.

Köyün ortasına varınca yolda yürüyen uzun boylu bir adamla burun buruna geldiler. Adam atın dizginine sarıldı, Vasili Andreyiç‘i tanır tanımaz kızağın okuna yapıştı, eliyle tutuna tutuna içinde oturanlara yaklaştı, kendisi de öne oturdu.

Bu adam, Vasili Andreyiç‘in yakından tanıdığı, çevrede at hırsızı olarak ün yapmış, İsa adında bir köylüydü.

İsa, ağzından tüccarın yüzüne votka kokusu savura savura;

- Sizi hangi rüzg‰r attı, Vasili Andreyiç? dedi.

- Goryaçkino’ya diye yola çıkmıştık ama yolu şaşırdık.

- Şuna bakın, çok sapmışsınız. Malahovo’dan gitseydiniz ya!

- Biz de biliyoruz ama beceremedik işte.

Vasili Andreyiç böyle diyerek kızağı durdurdu.

İsa atı tepeden tırnağa süzdü, elinin alışık bir hareketiyle hayvanın saçaklı kuyruğundaki gevşek topuzu yukarı doğru iterek sıkılaştırdı.

- E, geceyi burada geçireceksiniz, değil mi?

- Olmaz. Görülecek çok işimiz var.

- Anlaşılıyor. A, bu da kim? Sen misin Nikita Stepaniç?

- Başka kim olacak! Bak, iki gözüm, yolumuzu bir daha şaşırmamak için ne yapalım, söyler misin?

- Korkmayın, şaşırmazsınız. Şimdi buradan geriye dönün. Sokağı dümdüz geçin, sağa sola sapmayın sakın. Ana yola çıkınca sağa dönersiniz.

- Peki, ana yola nereden döneceğiz?

- Sol yanında çalıları göreceksiniz. Çalıların karşısında meşe ağacından kocaman bir işaret direği durur. İşte oradan.

Vasili Andreyiç atın başını geriye çevirdi köyün çıkışına yöneldi, arkalarından İsa'nın:

- Geceyi burada geçirseydiniz iyi olurdu! diye bağırdığını duydular.

Tüccar dizginlerle ata vururken adama yanıt bile vermedi. Önlerinde topu topu beş kilometrelik yol kalmıştı, bunun da iki kilometresi ormandı. Tipi biraz dinmişti, kar da azalmışa benziyordu. Pek zor görünmüyordu yolculuk.

Taze gübrelerin alaz alaz koyulaştırdığı, çiğnenmiş karlı sokaktan geçtiler. Çamaşır asılı evin önüne vardıklarında beyaz gömlek yalnızca bir kolundan kaskatı asılı duruyordu. İç parçalayıcı

uğultular çıkaran söğütlerin de yanından geçince kendilerini gene kırların ortasında buldular.

Fırtına dinmek şöyle dursun, hızını daha da artırmışa benziyordu. Kardan yol iz bel i değildi, ancak işaret direklerine bakarak buluyorlardı gidecekleri yönü. Gelgelelim rüzg‰rın karşıdan esmesi direkleri görmelerini hayli güçleştiriyordu.

Vasili Andreyiç işaret direklerini kaçırmamak için gözlerini kısıyor, başını eğiyor, ama yolu bulmayı

daha çok ata bırakıyordu. At da tam güvenilecek hayvandı doğrusu. Ayaklarının altındaki sert yolun dönemeçlerine uyarak bazen sağa, bazen sola kıvrılıyordu. Kar ve tipi şiddetini iyice artırdığı halde kızaktakiler k‰h sağda, k‰h solda işaret direklerini görmeye devam ettiler.

Böyle on dakika kadar ilerlemişlerdi ki, atın hemen önünde, rüzg‰rın uçuşturduğu kar bulutunun ötesinde kımıldanan koyu bir leke gördüler. Onlarla aynı yöne giden bir kızaktı bu. Doru tay yetişince ayakları öndeki kızağın tahtasına çarpmaya başladı.

- Önümüze geçin! diye bağırmaya başladılar öteki kızağın içindekiler.

Vasili Andreyiç yana kırıp öndeki kızağı geçmeye başladı. Kızakta üç erkekle bir de kadın vardı.

Yortu ziyaretinden dönüyorlardı anlaşılan. Erkeklerden biri elindeki çırpıyla atın karlanmış

sağrısına habire vuruyordu. Önde oturan öteki iki erkek el erini sal ayarak bağırıyorlardı. Kadın kızağın arkasında iyice örtünmüştü, üstüne yağan karların altında kıpırdamadan otururken taşlaşmış gibiydi.

- Kimsiniz siz? diye bağırdı yanlarından geçerken Vasili Andreyiç.

- …lerdeniz! diye seslendiler berikiler.

- Kimlerdensiniz?

- …. deniz…

Adamlardan biri avazı çıktığı kadar bağırdığı halde hiçbir şey anlaşılmıyordu.

Elindeki çırpıyla atı kamçılayan köylünün haykırması duyuluyordu yalnızca:

- Onlardan geri kalma! Hızlı sür!

- Yortudan mı dönüyorsunuz?

- Çek dizginleri Syomka! Geri kalma! Geç şunları!

Kızakların yan kirişleri birbirine sürtündü. Atlar bir an birbirlerine girecekmiş gibi oldular, sonra ayrıldılar. Öteki kızak geri kalmaya başladı.

Geniş karınlı, tepeden tırnağa kara belenmiş uzun tüylü at, sağrısına inen sopalardan kurtulmak için var gücüyle yekiniyor; kısa bacaklarıyla diz boyu karı savurarak boyunduruğun altında başını

öne eğerek, ağır ağır oflaya puflaya ilerliyordu. At geride kalırken Nitika zaval ı hayvanın kafasını

bir an kendi omuz başında gördü. Gencecik bir attı bu. Ama hayvancağızın alt dudağı iyice gerildiği için ağzı balık ağzına benzemiş, burun delikleri genişlemiş, korkudan kulakları arkaya yatmıştı.

- İçki neler yaptırıyor. Hayvanın canını çıkarmışlar. Köylü parçaları, ne olacak! dedi Nikita.

Yorulan beygirin sık sık solumalarını, sarhoş adamların haykırışlarını bir süre daha duydular.

Sonra bütün bunlar da kesildi. Rüzg‰rın kulaklarının dibinde ıslık çalmasından, arada bir kızak kirişlerinin tümseklerde çıkardığı gıcırtılardan başka bir ses işitilmiyordu artık.

Köylülerle karşılaşmaktan keyiflenen, yüreklenen Vasili Andreyiç, işaret direklerine fazla aldırmaksızın, yolu bulmayı daha çok ata bırakarak dizginleri hızlı hızlı çekti.

Nikita'ya yapacak bir iş kalmıyordu. O da bu gibi durumlarda başvurduğu işe koyuldu: Uykusuz geçirdiği gecelerin acısını çıkarınrcasına uyuklamaya başladı.

Derken at, ansızın duruverdi. Nikita az kalsın tepe üstü kapaklanıyordu.

- Gene yoldan çıktık sanıyorum, dedi Vasili Andreyiç.

- Nasıl?

- Direkler görünmez oldu. Yitirdik yolumuzu.

- Hemen gidip bakayım…

Nikita böyle diyerek doğruldu, ayak uçlarını içerlek basa basa, karlarda yürüdü gitti.

Bazen görünüp bazen gözden kaybolarak uzun süre dolaştı. En sonunda geriye döndü, kızağa bindi.

- Buralarda yol filan yok. Belki de ilerde bir yerde.

Hava kararmaya yüz tutmuştu. Tipinin şiddeti ne artıyor, ne de azalıyordu.

- Şu köylülerin sesini bir daha duysaydık, dedi Vasili Andreyiç.

- Onlarla bir daha karşılaşmadığımıza göre yoldan bir hayli uzaklaşmışız. Kim bilir, belki adamlar da yitirdiler yol arını.

- Peki, şimdi nereye gideceğiz?

- Atı kendi haline bırak. Bulur yolunu. Dizginleri ver bana.

Vasili Andreyiç sevinerek dizginleri Nikita'ya verdi. Çünkü kalın eldivenler içinde parmakları

üşümeye başlamıştı.

- Nikita dizginleri elinde tutarken hayvanı hiç yönlendirmemeye çalışıyordu. Akıl ı hayvanın yolu bulup çıkaracağına inancı vardı. Gerçekten de at bazen bir kulağını, bazen ötekini oynattıktan sonra kızağı yola doğru çekmeye başladı.

- Dili olsa konuşacak diye mırıldandı Nikita. Yürü yavrum! Bildiğin gibi git yoluna.

Rüzg‰r arkadan esiyordu şimdi, keskin ayaz hissedilmez olmuştu.

Atın zekasına şaşarak seviniyordu Nikita.

- Cin gibi hayvan. İnsanlar vardır, kalıplarına bakınca bir şey sanırsın; oysa kafaları çalışmaz. Şu kulaklarını oynatışına bak! Telgrafa ne hacet, bir kilometre uzaktan her şeyi duyar val ahi.

Yarım saat bile geçmeden önlerinde birtakım karaltılar belirdi, sağ yandan işaret direklerini gördüler. Yeniden yola çıkmış olmalıydılar; önlerindeki koyuluk ya bir köydü ya da orman.

- Hey, gene Grişkino'ya gelmişiz! dedi Nikita.

Gerçekten de üstünden karlar savrulan aynı ot yığınını, asıldıkları ipte çırpınıp duran aynı

gömlekleri, çamaşırları gördüler. Sonra gene gübreden alaca bulaca koyulaşmış sokağa girdiler; gene hava durgunlaştı, ılındı; gene evlerden konuşmalar, türküler, köpek havlamaları duyulmaya başladı. Hava bir hayli karardığı için kimi evlerin pencerelerinde ışık vardı.

Sokağın ortasında Vasili Andreyiç tuğladan yapılmış bir eve doğru çevirdi kızağı, evin önüne varınca durdular.

Nikita, karların yarı yarıya örttüğü aydınlanmış pencereye yaklaştı, kamçısının sapıyla cama vurdu. Solgun ışıkta karların uçuştuğu görülüyordu.

İçerden biri;

- Kim o? diye seslendi.

- Kresti köyünden Brehunovlar, dedi Nikita. Bir dakika bakıver, iki gözüm.

Pencereden bakan adamın geriye çekilmesinden bir süre sonra sahanlığın iç kapısı açılıp kapandı, ardından dış kapının sürgüsü çekildi. Kapıyı rüzg‰rın itmemesi için eliyle tutan uzun boylu, ak sakal ı, yaşlı bir adam göründü önce. Bayramlık beyaz gömleğinin üstünden bir gocuk atıvermişti omuzlarına. Onun arkasında kırmızı mintanlı, meşin çizmeli bir delikanlı belirdi.

- Andreyiç, sen misin? diye sordu yaşlısı.

- Benim ya. Yolumuzu şaşırdık da… Goryaçkino'ya gidelim derken sizin köye gelmişiz… Üstelik bu ikinci geçişimiz.

- Bakın şu işe. Petruşka, hadi, avlu kapısını açıver.

Kırmızı mintanlı genç neşeli bir sesle;

- Hemen, şimdi, diyerek dışarı seğirtti.

- Ama biz geceyi burada geçirecek değiliz, dedi Vasili Andreyiç.

- Gece vakti yola gidilir mi? Kalın burada.

- Çok isterdik ama kalamayız. İşimiz çok.

- Hiç olmazsa bir içeri girin de ısının. Hazır, sıcak çayımız da var.

- Eh, ısınmaya bir diyeceğimiz yok. Az sonra ay çıkacağına göre gece karanlık olmaz…. E, Nikita, girip biraz ısınalım mı?

- İyi olur, efendim.

Soğuktan Nikita'nın eli ayağı donmuştu. Sıcak bir odada kemiklerini ısıtmaktan başka ne isteği olabilirdi.

Vasili Andreyiç ile yaşlı adam eve girdiler. Nikita da Petruşka'nın açtığı avlu kapısından kızağı

içeri sokup ahırın sundurması altına çekti. Ahırın tabanı gübreyle doluydu. Tavanın kiriş kütüğüne kocaman bir boyunduruk asılmıştı. Kirişe tüneyen tavuklar, horozlar rahatlarının kaçmasından dolayı durdukları yerde didişmeye, gıdaklamaya başladılar. Koyunlar bir hayli ürkmüş olacaklar ki, tırnakları kaskatı gübre tabakasında tıkırdayarak hepsi bir köşeye sıkıştılar. İçeriye bir yabancının girmesinden ödü patlayan bir köpek olanca hıncıyla, boğulurcasına havlamaya koyuldu.

Oysa Nikita her birine yatıştırıcı sözler söylüyordu. Rahatlarını kaçırdığı için tavuklardan özür diledi. Gelişinden ürktüler diye koyunlara sitem etti. Oysa biraz bekleyip işin sonunu anlasalardı

ya… Atı yerine bağlarken köpekle konuştu.

İşini bitirince üstünden başından karları silkti.

- E, oldu işte, şimdi keyfinize bakın.

Köpeğe döndü:

- Sen de amma havlarmışsın! Hadi, kes sesini artık, küçük budala! Boşuna paralıyorsun kendini.

Hırsız mı sandın yoksa beni?

Sundurmanın dışında kalan kızağı bir eliyle tuttuğu gibi içeri alan Petruşka;

- Boşuna bunlara evin üç akıl ısı dememişler, dedi.

- Anlamadım. Nasıl bir şey o?

- Paulson'un kitabında öyle yazıyor… Eve bir hırsız girecek olsa köpek hemen havlayarak ev sahiplerini uyarır, horoz ötmesiyle sabahları herkesi kaldırır. Ya kedi? Patisiyle yüzünü

temizlemesi eve değerli bir konuğun geleceğini gösterir…

Delikanlı bunları söylerken gülümsüyordu. Okuma yazma bildiği için, evlerinde bulunan tek kitabı, Paulson'un kitabını ezbere öğrenmişti. Şimdiki gibi çakırkeyif olduğu zamanlar, konuyla ilgili bulduğu bölümleri söylemeye bayılırdı.

- Doğru, diye onayladı Nikita.

- Çok üşüdün mü, amca?

- Hem de nasıl!

Avludan geçtiler, sahanlıktan içeri girdiler.

4

Vasili Andreyiç'in kapısını çaldığı ev, köyün en varlıklı ailelerinden birinindi. Bu varlıklı insanlar, beş aileye yetecek topraklarından başka, sağda solda tarla kiralayıp ekerlerdi. Altı at, üç inek, iki düve, yirmi kadar da koyun besliyorlardı evlerinde. Evdeki horanta sayısına gelince, tastamam 22

kişiydiler. Ana babadan başka, hepsi de evlenmiş dört oğul, dört gelin, aralarında yalnızca Petruşka'nın evli bulunduğu altı torun, iki küçük torun (torunun çocuğu), üç de kimsesiz çocuk.

Baba ocağını dağıtmamış olan seyrek ailelerden biriydi bu insanlar. Ancak kadınların arasında başlamış olup kısa zamanda ayrılmayla sonuçlanacak gizli bir iç çekişme de sürüp gidiyordu. İki oğul Moskova'da sakalık yapıyorlardı, biri de askerdeydi. Şu an evde, ailenin işlerini yürüten ikinci oğul, bunların karıları, çocukları bulunuyordu. Çocuklarının vaftiz babalarından bir komşu da konuktu onlarda.

Odanın ortasındaki masanın tepesinde abajurlu bir lamba asılıydı. Lambadan masadaki çay bardaklarına, votka dolu şişeye, meze ve yemek tabaklarına, tuğla duvarlara, kutsal köşedeki (*) tasvirlere, bunların iki yanındaki resimlere parlak bir ışık düşüyordu. Vasili Andreyiç masada baş

köşeye kuruldu. Sırtındaki kürkü çıkardı, yalnızca kara gocuğuyla kalınca buz tutmuş bıyıklarını

emerek, pırtlak atmaca gözleriyle odayı, içerdekileri incelemeye koyuldu.

Masada kendisinden başka evde dokunma bezden beyaz bir gömlek giymiş, ak sakal ı, dazlak kafalı yaşlı baba; onun yanında, Moskova'dan bayramı geçirmeye gelen ince basma gömlekli büyük oğul; onun yanındaysa ev işlerini yürüten ikinci oğul vardı. Bu ikisi, geniş omuzları, kalın enseleriyle gerçek birer babayiğitti. Kızıl saçlı, zayıf bir adam olan komşuları en uca oturmuştu.

Mezelerden atıştırarak ufak ufak votka demlenen erkekler ocağın köşesinde uğuldayıp duran semaverden konulacak çayı bekliyorlardı. Ocağın üstünde, yerdeki sedirlerde bir sürü çocuk vardı. Beşiğin üzerine abanan genç bir kadın bebeğini emzirmekteydi. Yüzü kırışıklarla kaplı, dudakları bile buruşmuş olan, ailenin yaşlı anası, Vasili Andreyiç'i ağırlamaya çalışıyordu.

Nikita içeri girdiği sırada yaşlı nine kalın camlı bir bardağa doldurduğu votkayı tüccara uzattı.

- Buyur, Vasili Andreyiç, yortuyu bir kere de bizimle kutlamış olursun. Mezelerden de al.

Bunca yorgunluktan, soğuktan sonra votkanın görünüşü, bayıltıcı kokusu Nikita'nın başını

döndürmeye yetti. Nikita, kutsal köşede durdu, odada bulunanlara aldırmadan üç kez istavroz çıkardı, tasvirlerin önünde saygıyla eğildi; ev sahibi yaşlı adamdan başlamak üzere masada oturan erkeklere, ocağın yanında dikilen kadınlara "yortunuz kutlu olsun" dedi, yiyeceklere bir kez bile bakmadan, sırtındaki eski püsküleri çıkarmaya koyuldu.

Büyük oğul, Nikita'nın kardan ağarmış yüzüne, kirpiklerine, sakalına bakarak;

- Soğuktan buz tutmuşsun, amca, dedi.

Nikita paltosunu çıkardıktan sonra üstündeki karları bir daha silkti, ocağa yakın bir yere astı, masaya yaklaştı. Ona da bir bardak votka verdiler. Bu hoş kokulu sıvıyı bir yudumda içmekle içmemek arasında azap veren bir duraksama geçirdi. Ama gözleri bir an Vasili Andreyiç'e kayınca ettiği tövbe, içki yüzünden sattığı çizmesi, karısının fıçıcı dostu, bahara bir at almak için söz verdiği oğlu geldi aklına. Derin derin içini çekti, kaşlarını çattı.

- İçmiyorum, teşekkür ederim, dedi.

İkinci pencerenin önündeki iskemleye oturdu. Evin ikinci oğlu merakla sordu:

- Niçin içmiyorsun, amca?

Nikita el erini salkım salkım buz tutmuş seyrek sakalından, bıyıklarından ayıramıyordu.

- İçmiyorum işte, dedi sıkılgan bir sesle.

Bir bardak votkayı bir dikişte yuvarlayan Vasili Andreyiç tabaktan bir çörek alarak konuşmaya katıldı:

- Ona yaramaz, içmesin daha iyi.

Bunun üzerine nine söze karıştı:

- Öyleyse çay veririz. Çok da üşümüşe benziyor. E, gelinler, semaver hazır değil mi daha?

Gelinlerin en genci, üstü bezle örtülü semaveri iki eliyle tutup kaldırdı. Güçlükle taşıyarak masanın ortasına koydu.

O sırada Vasili Andreyiç yolu yitirişlerini, yanlışlıkla iki kez onların köyüne gelişlerini, yolda sarhoşlarla karşılaşmalarını, kırlarda yol aramalarını anlatıyordu. Ev sahipleri de ona yoldan ayrılmalarının nedenini, sağa sola sapmadan gitmek için neler yapmaları gerektiğini açıkladılar.

Yolda rasladıkları köylüleri de tanıyorlardı.

Ev sahiplerinin komşusu:

- Buradan Molçanovka köyüne bir çocuk bile gidebilir, dedi. Yalnız, ana yola nereden döneceğini bilsin yeter. Anlaşılan siz çalılığa varmadan dönmüşsünüz.

Nine bir yandan:

- Bu geceyi burada geçirin de öyle yola çıkın. Gelinler size birer yatak seriverirler, diyordu.

Yaşlı adam da karısını destekliyordu:

- Öyle ya. Sabahleyin kalkınca gündüz gözüyle daha rahat giderdiniz.

Vasili Andreyiç razı olur mu?

- Olmaz. İnsan bazen bir saat geç kalmakla kaçırdığını, bir yılda kazanamaz.

Bunları söylerken kentli tüccarların elinden kapacaklarına inandığı ormanı düşünüyordu.

- E, Nikita, yolcu yolunda gerek, değil mi? dedi uşağına.

Nikita, sakalındaki, bıyığındaki buzların çözülmesi işine fazlaca dalmış gibi ağırdan aldı. Sonra üzgün bir sesle:

- Gene yolumuzu şaşırmaktan korkuyorum, diye mırıldandı.

Üzgün olmasının nedeni içki içmek için h‰l‰ büyük bir istek duymasıydı. Bu isteği bastıracak tek şey çaydı. Ama onu da vermemişlerdi henüz.

Vasili Andreyiç niyetinden vazgeçecek gibi değildi:

- Şu dönemece bir varsak, ondan ötesi kolay. Yolumuz hep orman.

Nikita'ya sonunda bir bardak çay verdiler.

- Siz bilirsiniz, Vasili Andreyiç, gidelim derseniz gideriz.

- Çayımızı içelim de kalkalım hemen.

Nikita bir şey söylemeden başını sal adı. Bardağındaki sıcak çayı tabağına döktü. (*) Elinin çalışmaktan şişen parmaklarını çayın buharına tuttu. Sonra kesme şekerden bir parça ısırdı, ev sahiplerine başıyla selam verdi:

- Sağlığınıza, diyerek sıcacık sıvıyı iştahla içti.

- Birisi bizi dönemece değin geçirse bari, dedi tüccar.

Büyük oğlan onun bu isteğini sevinçle karşıladı:

- Ne olacak, geçiririz. Petruşka şimdi kızağı koşar, sizi götürür oraya dek.

- Hadi koş kızağı, iki gözüm. İkramlarınız için çok teşekkür ederim, dedi tüccar.

Nine, tatlı bir sesle konuğunu yanıtladı:

- A, teşekkür edecek ne yaptık ki? Evimize uğradığınız için asıl biz teşekkür etmeliyiz.

Dedesi Petruşka'ya:

- Petruşka, git de kısrağı kızağa koş, dedi.

Delikanlı yüzünde tatlı bir gülümsemeyle kalktı, duvarda asılı duran şapkasını kaptığı gibi dışarı

fırladı.

Petruşka kızağı hazırlayadursun, tüccarın eve gelişiyle yarıda kesilen konuşma gene aynı konuya döndü. Yaşlı baba, aynı zamanda köy muhtarı olan komşusuna, Moskova'daki oğlunun yortu dolayısıyla evdekilere hiçbir şey göndermediği halde karısına Fransız malı bir şal gönderdiğini anlatıyor, dert yanıyordu.

- Gençler gitgide kopuyorlar bizden.

- Kopmak da laf mı? dedi komşusu. Dirlik düzenlik mi kaldı evlerde? Kendilerini her şeye akıl arı

erer sanıyorlar. Bilmiyor musun, Demoçkinlerin oğlan döve döve babasının kolunu kırdı. Herhalde aklının fazlalığından olacak.

Adamların yüzlerine dikkatle bakarak konuşmaları dinleyen Nikita kendisi de bir şeyler söylemek için can atıyordu ama, o sırada çay içme işine fazlaca kapılmış olduğundan, onları destekleme anlamında başını sal amakla yetiniyordu. Verilen her bardaktan sonra biraz daha ısınıyor, bir gevşeme yayılıyordu tüm bedenine.

Konuşma dönüp dolaşıp aynı konuya, baba evinden ayrılmanın zararlarına geliyordu. Genel bir ayrılma, ailenin tümüyle dağılması değildi söz konusu edilen. Onlar kendi evlerinin içindeki bir ayrılmadan, dilini yutmuş gibi somurtup duran ikinci oğulun gerçekleştirmek istediği ayrılmadan söz ediyorlardı. Öte yandan evde herkesi ilgilendiren bu çok duyarlı konuyu

yabancıların yanında tartışmak istemedikleri de anlaşılıyordu tavırlarından. Ama yaşlı baba bir ara dayanamadı; gözlerinden yaşlar boşanarak, sağ olduğu sürece oğul arının ayrılmalarına göz yummayacağını

söyledi. Çocukların her biri bir yana gidince kurulu düzen diye bir şey kalmazdı.

- Matveyevlere ne oldu, bilmiyor musunuz, dedi muhtar. Ortada ne ev kaldı, ne bark. Dağıldılar gittiler…

Yaşlı baba oğluna döndü:

- Sen de mi aynı şeyi istiyorsun ha? Söyle, hadi!..

Oğlu buna yanıt vermeyince garip bir suskunluk çöktü ortalığa. Bu suskunluğu bozan Petruşka oldu. Biraz önce kızağı koşup geriye dönen delikanlı, yüzüne yayılan bir gülümsemeyle konuşulanları dinliyordu.

- “Paulson’un kitabında ne der? Bir babayla üç oğlu varmış” diye girdi araya. “Adam, kırmaları için onlara bir demet çıta vermiş, hiçbiri kıramamış. Aynı çıtaları teker teker kırıvermişler. İşte bu da böyle… E, kızak hazır.”

Vasili Andreyiç:

- Eh, öyleyse kalkalım artık, dedi. Ortanca oğlanın ayrılmasına gelince, amca sakın razı olma.

Bunca malı mülkü sen kazandın, öyleyse bu evde senin sözün geçer. Daha olmazsa düzenin korunması için mahkemeye başvurursun.

Yaşlı adamın sesi çatal aşmıştı göz yaşlarından.

- İşi gücü hır çıkarmak. Evde huzur kalmadı. Evlat değil, baş belası bu oğlan.

Bu arada beşinci çayını bitiren Nikita bardağı baş aşağı çevirmemiş, altıncısını doldururlar umuduyla tabağa yan yatırmıştı. Ama semaverde su tükendiği için onun isteğini yerine getiremediler. Ayrıca Vasili Andreyiç gitmek üzere hazırlanıyordu. Yapılacak bir şey kalmamıştı

artık. Nikita ister istemez doğruldu, dişiyle dört bir yanından parçalar kopardığı şeker topağını

gerisin geriye kutusuna koydu, terden ıslanmış yüzünü silerek paltosunu giymek için kalktı.

Hazırdı Nikita. Derin derin içini çekti, ev sahiplerine teşekkür edip esenlikler diledi. Aydınlık, sıcacık odadan çıkıp, kapı aralıkları karla sıvanmış, içinde soğuğun, rüzg‰rın kol gezdiği sahanlığa, oradan da karanlık avluya gitmek ölüm geliyordu şimdi ona.

Gocuğunu giymiş olan Petruşka avluda onları bekliyordu. Yüzünde her zamanki gülümsemesiyle Paulson'un kitabından bir şiir okudu:

"Koyu bir sis kaplamış gökyüzünü.

Kar burgaçları kıvrılıyor durmadan.

Bazan vahşi hayvanlar gibi uluyor

Bazan ağlıyor çocuk sesiyle… (*)

Nikita kendi kızağının dizginlerini toplarken Petruşka'nın okuduğu şiiri başıyla onayladı.

Elinde fenerle Vasili Andreyiç'i uğurlamaya çıkmıştı yaşlı baba. Ama eşikten dışarıya adımını atar atmaz rüzg‰r feneri söndürüverdi. Anlaşılan, fırtına iyice şiddetlenmişti.

Tüccar, "Şu tipiye bak. Bu havada yola çıkılmaz, ama işten de kalmak istemiyorum. Üstelik hazırlandık artık, bizim için kızak bile koştular. Kısmet olursa varırız gideceğimiz yere…" diye geçirdi içinden.

Ev sahibi yaşlı adam da böyle bir havada konuklarını bırakmaması gerektiğini düşünüyordu.

Gelgelelim onları zorla tutamazdı. Kaç kez gitmemelerini söylediği halde sözünü dinletememişti.

"Kimbilir, belki adam haklı. Kocadığım için kardan kıştan gözüm korkuyor. Şu konuşmalar bitse de yatsak hemen…"

Petruşka'nın tehlikeye filan aldırdığı yoktu. O yöreyi, yol arı avucunun içi gibi

bilirdi. Ayrıca, “Kar burgaçları kıvrılıyor durmadan” dizesi olup bitenlere tıpatıp uyduğundan keyfi yerindeydi.

Zaval ı Nikita’ya gelince, yıl ar var ki, yalnızca başkalarının isteğine göre hareket etmeye alıştığı

için, istese de istemese de gitmek zorundaydı. Bu durumda yolcuların önünde hiçbir engel kalmıyordu.

5

Vasili Andreyiç yaklaştı, karanlıkta çevresini doğru dürüst seçemeden yerine oturdu, dizginleri çekti.

- Öne düş, delikanlı, diye bağırdı Petruşka’ya.

Kızağında dizleri üzerinde bekleyen Petruşka, kısrağı sürdü. Ne zamandır kişneyip duran, tüccarın doru tayı önünde kısrak kokusu alınca ileri fırladı, bir anda avludan sokağa çıktılar.

Köyün ortasından geçiyorlardı şimdi. Donmuş çamaşırların asılı olduğu evin önüne vardılar, çamaşırların tekini bile göremediler. Hepsi yere düşmüştü, anlaşılan. Tepeden tırnağa beyazlara gömülü, üstünde kar bulutları uçuşan ot yığınının önünden geçtiler. Sonra acı acı iniltiler çıkararak dal arı sağa soğa savrulan söğüt ağaçlarına vardılar. En sonunda, alttan üstten karların kaynaştığı, azgın bir denizin ortasında buldular kendilerini. Fırtına o denli şiddetliydi ki, kızağa yandan çarptığı zaman hem atı, hem de içindekiler devirecekmiş gibi sarsıyordu.

Petruşka geniş adımlarla tırısa kalkan yiğit atını durmadan haylıyordu. Doru tay kısrağın birkaç

adım arkasındaydı.

Böylece on dakika kadar gittiler. Sonra Petruşka başını geriye çevirdi, bir şeyler haykırdı. Ne Vasili Andreyiç, ne de Nikita, onun söylediğinden bir şey anlamadılarsa da dönemece geldiklerini tahmin ettiler. Gerçekten Petruşka kızağıyla sağa döndü, yandan vuran rüzg‰r karşıdan esmeye başladı. Bu sırada kar örtüsünün ilerisinde bir koyuluk belirdi. Dönemeçteki çalılıktı bu.

- Hadi, hoşça kalın.

- Teşekkürler, Petruşka.

Petruşka, son kez;

- “Koyu bir sis kapladı gökyüzünü” diye bağırarak gözden silindi.

- Şu delikanlı şiire amma da meraklı!

Vasili Andreyiç dizginleri sarstı.

- Evet, yiğit oğlan, tam köy delikanlısı!

Nikita iyice büzülüp boynunu içine çektiği için küçük sakalı göğsüne yapışmıştı. Sıcak odada kaldığı sürece ısınan bedeninin sıcaklığını yitirmek korkusuyla sesini bile çıkarmıyordu. Şimdi önünde bütün gördüğü; gide gele çiğnenmiş bir yol gibi duran oklar, doru tayın inip inip kalkan sağrısı, fırtınadan savrularak hep yana yatan topuzlu kuyruğu, biraz ilerde yüksek boyunduruğunun altında sal anan başı ve boynunun bir yanına yapışmış yelesiydi. Arada bir gözüne çarpan işaret direklerinden ötürü doğru yolda gittiklerini düşünüyor, yerinde tasasız oturuyordu.

Dizginleri elinde tutan Vasili Andreyiç yolu bulma işini ata bırakmıştı. Ama köyde dinlendiği halde pek gönül ü yürümüyordu doru tay. Birkaç kez geriye döner gibi yapınca tüccar dizginleri çekti.

Tüccar, direkler geçtikçe içinden sayıyordu: “İşte birinci direk, işte ikincisi, işte üçüncüsü… Eh, ormana geldik artık.” Onun orman sandığı karaltı aslında bir çalı yığınından başkası değildi.

Karaltıyı geçip el i metre kadar gittikleri halde ne dördüncü direği görebildi, ne de ormanı. “Orman buralarda bir yerde olmalı” dedi kendi kendine. Votkanın, çayın verdiği yüreklilikle dizginleri çekti, kızağı hızlandırdı. Söz dinleyen yiğit at bazan eşkinle, bazan hafif tırısla nereye çevirirlerse oraya gidiyordu. Oysa doğru yöne sürülmediğinin çok iyi farkındaydı. On dakika daha gittiler; gene ne orman vardı, ne bir şey…

Vasili Andreyiç atı durdurdu.

- Gene yolu şaşırdık.

Nikita tek söz söylemeden kızaktan indi. Tipide bazan bedenine sımsıkı yapışan, bazan de uçup gidecekmiş gibi omuzlarından sıyrılan paltosunun içinde bir o yana, bir bu yana koşarak yolu aramaya koyuldu. Birkaç kez gözde silindiği de oldu. Sonunda kızağa döndü, dizginleri Vasili Andreyiç‘in elinden aldı.

Kararlı, sert bir sesle;

- Sağa gitmeniz gerekiyor, dedi.

Atın başını o yöne çevirdi. Dizginleri uşağına bırakan tüccar üşüyen el erini yenlerinin içine soktu.

- İyi, sağa gitmek gerekiyorsa yol senin.

Nikita sesini çıkarmadı. Ama az sonra ata bağırdı:

- Hadi, koçum, kımıldan biraz!

Dizginleri çekilen doru tay hiç istifini bozmadı; ağır adımlarla yürümesini sürdürdü.

Kar kimi yerlerde diz boyu derinlikteydi, at boyunduruğa asıldıkça kızak yerinde yalpalıyordu.

Nikita, kamçıyı soktuğu yerden çıkardı, ata birkaç kez yapıştırdı. Kırbaçlanmaya hiç alışık olmayan hayvan hemen tırısa kalktıysa da az sonra gene eşkine, ondan da düz yürüyüşe geçti.

Beş dakika kadar böyle gittiler. Aşağıdan, yukarıdan öyle zorlu bir kar bastırmış, hava öylesine kararmıştı ki, bazan atın boyunduruğu bile gözükmüyordu. Kızak duruyormuş, savrularak yağan karlar geriye gidiyormuş gibi geliyordu insana. Derken, at ansızın duruverdi. Önünde bir tehlike sezmiş olmalıydı. Dizginleri bırakan Nikita yavaşça aşağıya atladı, atın neden durduğunu görmek için ileri doğru yürüdü. Ama atın önüne doğru adımını atar atmaz ayakları birden kaydı, paldır küldür aşağı yuvarlandı.

Sanki atı durdurmak istiyormuş gibi;

- Dübrr! Dübrr! diye bağırıyordu bir yandan da.

Adamcağız kaymamak için çok uğraştı, ama ayakları derin çukurun dibinde birikmiş sert kar yığınına saplanınca durabildi ancak.

Yarın kıyısına yığılmış kar kürtüğü Nikita'ın sarsıntısıyla göçtü ve zaval ı uşak tepeden tırnağa beyaza bulandı. Bu arada soğuk kar ensesinden içeri grimişti.

Nikita boynundaki karları temizlerken kar yığınına sitem edercesine;

- Bu da yapılır mı? diye söyleniyordu.

Vasili Andreyiç korkuyla;

- Nikita! Nikita! diye seslendi.

Nikita karşılık vermedi. Çünkü o sırada yapılacak pek çok işi vardı. Üstünü başını güzelce silkeledikten sonra kayarken düşürdüğü kamçısını arayıp buldu. Sıra şimdi tırmanarak yukarı

çıkmaya gelmişti. Ama kolay mı? Kaydığı yerden bir iki kez tırmanmaya çalıştıysa da kendini hep aşağıda buldu. Bunu üzerine, başka bir çıkış yolu bulmak için yar boyunca ilerlemeye başladı.

Ancak yuvarlandığı yerden beş altı metre ilerde bir çıkış yolu buldu, emekleyerek yukarı

tırmandıktan sonra atın bulunduğu yere doğru yürüdü. Fakat görünürlerde ne at vardı, ne de kızak. Fırtına ona doğru estiğinden, önünde hiçbir şey gözükmüyordu, ama onu çağıran Vasili Andreyiç'in ve kişneyen doru tayın seslerini işitebildi.

- Geliyorum, geliyorum. Ne bağırıyorsun?

Kızağa iyice yaklaşınca atla Vasili Andreyiç'i seçebildi. Beyazların içinde dev gibi duran tüccar, uşağına çok kızgındı:

- Deminden beri ne cehennemdesin! Gidince gelmek bilmiyorsun! Grişkino'ya geri dönelim, çabuk!

- Ben dönmek istemez miyim, Vasili Andreyiç? Dönelim ama nasıl? Önümüzde kocaman bir yar var. Kurtuluncaya kadar canım çıktı.

- E, burada ne dikilip duruyoruz öyleyse? Uzaklaşalım şu cenabet yardan bir an önce.

Nikita bir şey söylemedi. Sırtı rüzg‰ra dönük, kızağa oturdu, çizmelerini çıkararak içindeki karı

temizledi, sol çizmesindeki deliği bir tutam samanla güzelce tıkadı.

Her şeyi Nikita'ya bırakan Vasili Andreyiç sesini çıkarmadan bekliyordu. Çizmelerini yeniden giyen Nikita kızaktaki yerine oturdu, el iklerini takıp dizginleri kavrayarak kızağı yar boyunca sürdü. Yüz adım bile gitmemişlerdi ki, at olduğu yerde çakıldı. Gene uçurumun kıyısına gelmişlerdi.

Nikita bir daha kızaktan indi, kar yığınlarının arasında yol aramak için gitti, ama uzun süre dönmedi bu sefer. Sonunda gittiği yere tam ters yönden çıktı geldi.

- Vasili Andreyiç, neredesin?

- Buradayım. Ne oldu?

- Hiç, ne olacak! Karanlıkta bir şey görünmüyor. Sağda solda hep yar var. Rüzg ‰ra karşı mı

gitsek, ne yapsak?

Atı sürdüler, az sonra Nikita gene keşfe çıktı. Sonra gene kızağa bindi, gene karlara bata çıka yürüdü. Soluk soluğa kızağın yanına döndüğünde Vasili Andreyiç;

- Bir şey buldun mu? diye sordu.

- Hayır, üstelik iyice yoruldum. At da bitti zaten. Sen dur burada.

Bir iki dakika yürüdükten sonra geri döndü. Atın başına geçerek;

- Ben sizi götürürüm, dedi.

Vasili Andreyiç uşağına emir vermek şöyle dursun, onun söylediklerini sesini

çıkarmadan uyguluyordu.

Nikita birden sağa saptı, dizginlerinden tuttuğu doru tayı da çekerek, kar yığınından aşağı doğru yürüdü.

Ama daha adımını atar atmaz kara saplanan hayvan, yığından kurtulmak için şöyle bir yekindiyse de gücü yetmedi, karın içine çökerek boynuna kadar gömüldü. Vasili Andreyiç h‰l‰ kızakta kurulmuş oturuyordu. Nikita ona;

- İn aşağı! diye bağırdı.

Kızağı bir okundan tuttu, ata doğru itmeye başladı. Bir yandan da doru tayı;

- Hadi, koçum! İşin çok zor ama başka çare yok. Davran! diye haylıyordu.

Hayvan birkaç kez daha yekindi, kızağı kurtaramayacağını aklı kesmiş olacak ki, yerine rahatça çöktü. Nikita onu rahat bırakır mı?

- Yo, aslanım, öyle şey olmaz! Hadi, durma, davran!

Okun birinden Nikita, ötekinden efendisi tuttu, kızağı çekmeye başladılar. Doru tay bir iki kez başını oynattı ve birden ileri doğru yekindi.

- Hadi, hadi, koçum! Bak, işte kurtuldun!

Atın üst üste hamleleri sonunda kızak saplandığı yerden çıktı. Hayvancağız soluk soluğa kalmıştı.

Nikita o hızla biraz daha ilerlemek istediyse de kalın gocuğu ve kürkü içinde tıkanan Vasili Andreyiç koca gövdesiyle kızağa yuvarlanıverdi. Köyde boynuna doladığı atkısını çözmeye çalışıyordu.

- Of, dur, soluk alayım biraz!

- Sen rahatına bak. Ben götürürüm.

Böylece tüccar içinde olmak üzere kızağı yamaç aşağı on adım kadar çekti, öbür yamaca varınca durdu.

Nikita’nın durduğu yer bir dere gibiydi. Yarın kenarlarından öylesine çok kar savruluyordu ki, aşağı

inen yolcuları kısa zamanda örtebilirdi. Gelgelelim fırtınanın fazla hissedilmediği kuytu bir yerdi burası.

Fırtına bazen azalıyor, bazen de bunun acısını çıkarmak istercesine, var gücüyle çul anıyordu.

Vasili Andreyiç bir süre dinlendikten sonra kızaktan inip konuşmak için Nikita'nın yanına yaklaştığı

zaman da böyle bir rüzg‰r dalgasıyla karşılaştılar. Uşakla efendisi konuşmadan, birbirlerine iyice sokuldular, fırtınanın hızının geçmesini beklediler. Tipi biraz azalınca Nikita hemen el iklerini çıkarıp kemerine soktu, el erine birkaç kez hohladıktan sonra atın boyunduruk kayışlarını

çözmeye başladı.

Vasili Andreyiç şaşırmıştı.

- Hey, ne yapıyorsun?

- Ne yapacağım, atı koşumdan çıkarıyorum. Derman mı kaldı hayvanda?

- E, buradan çıkıp gitmeyecek miyiz?

- Boşuna uğraşma. Bu at bir adım bile yürüyemez artık.

Nikita bunu söylerken her söyleneni yapmaya hazır, başı önünde bekleyen hayvanı gösterdi. Bu sırada terden sırılsıklam karnı inip inip kalkıyordu.

Nikita kararını vermişti:

- Geceyi burada geçireceğiz!

Sanki geceyi handa geçirmeye hazırlanıyormuş gibi hayvanın hamut kayışını çözmeye başladı.

Hamut çıkarılınca açıkta kalan sakırgalar kaçıştılar.

Vasili Andreyiç kaygılıydı.

- Donmaz mıyız burada?

- Başka ne yapabiliriz? Korkunun ecele yararı var mı?

6

Gocuğuyla kürkünün içinde üşüyor sayılmazdı Vasili Andreyiç. Hele kızağı kurtarmaya çalışırlarken hayli terlemişti. Ama gerçekten geceyi orada geçireceklerini anlayınca tüyleri diken diken oldu. Biraz aklını başına toplamak için kızağa oturdu, cebinden sigarasını, kibritini çıkardı.

Nikita bu arada atı koşumdan kurtarıyordu. Hayvanın kolanını, kuskununu gevşetti, hamut kayışlarını çözüp boyunduruğu aldı, koşum takımını topladı. Bir yandan da yüreklendirmek için hayvanla konuşuyordu.

- Hadi, çık oradan, koçum.

Atı okların arasından çekti.

- Şimdi seni şuraya bağladık mı, tamam. Gemini çıkarır, önüne samanını koyarız.

Dediklerini yapıyordu bu arada.

- Yemini yiyince oh, gel keyfim gel!

Ama bu konuşmalar doru tayı pek yatıştıracağa benzemiyordu. Bakıcısı, onunla ilgilenirken sinirli sinirli bacaklarını oynatıyor, arkasını rüzg‰ra verip kızağa sokulmaya çalışıyor, kafasını

durmadan Nikita’nın koluna sürtüyordu.

Doru tay, bakıcısını kırmamak istercesine, onun kendisine ikram ettiği samandan dudaklarıyla bir tutam kavradı; ama yem yemenin sırası olmadığını anladığından mıdır, nedir, ağzına aldığı şeyi çiğnemeden geriye bıraktı. Rüzg‰rda savrulan saman tanecikleri dört bir yana uçuştu, karların arasına karıştı.

- Şimdi şuraya bir işaret koyalım.

Böyle söyleyen Nikita kızağın yönünü tipiye karşı çevirdi, iki okunu birden havaya kaldırarak uçlarından eyer kayışıyla birbirine tutturdu, kızağın önüne sıkıca bağladı.

- Kar üzerimizi örtünce köylüler okları görsün de bizi çıkarsınlar diye yapıyoruz bunu. Yaşlılar böyle söylerlerdi hep…

Nikita işini bitirince el iklerini giydi, ısınmak için el erini bir süre birbirine çarptı.

Bu arada Vasili Andreyiç kürkünün eteğini fırtınaya karşı siper ederek birbiri ardına kibrit çakıyordu. Ama el eri doğru dürüst tutmadığı için, kibrit çöpleri ya iyice tutuşmadan ya da tam sigaraya yaklaşırken sönüyordu. Derken kibritlerden birisi alev aldı, bir an kürkünün yakasını, tüccarın içe kıvrık işaret parmağındaki altın yüzüğünü, kızak yaygısının altından taşan, karla karışık yulaf samanını aydınlattı ve sigara yandı. Adam sigarasından bir iki soluk çekmiş, ciğerlerine doldurduğu dumanı bıyıklarının arasından savurmuştu ki, rüzg‰r sigaranın yanan ucunu kaptığı gibi uçurdu.

Gene de sigarasından çektiği bu birkaç soluk neşesinin gelmesine yetmişti.

- Bu geceyi de burada geçirelim bakalım, dedi. Dur, şuraya bir bayrak takalım önce…

Boynundan çözüp kızağın içine attığı atkısını aldı, eldivenlerini çıkardı, iki okun birleştiği yere ulaşmak için ayaklarının ucunda yükselerek oraya atkısını sımsıkı bağladı.

Atkı bağlandığı yerde hızla çırpınmaya başladı. Bazen bir bayrak gibi dalgalanıyor, bazen de bir süre hırsla dövdüğü oklara dolanıp öylece kalıyordu.

Vasili Andreyiç becerdiği işten pek memnun olmuştu. Yerine otururken:

- Bunu iyi düşündüm, dedi.

Sonra Nikita’ya döndü:

- İkimiz yan yana kızağın içine yatar ısınırız.

- Ben kendime bir yer bulurum. Yalnız şu hayvanın sırtını örtsek iyi olur. Dondu zaval ıcık.

Nikita böyle diyerek kızağa yaklaştı. Efendisinin altındaki yaygıyı çekti.

- Kalk da alayım şunu.

Atın kolanını çözdü, eyerini üstünden aldı, ikiye katladığı yaygıyı hayvanın sırtına örttü. Bunun üstüne eyeri koyduktan sonra kolanla bağlarken:

- Artık sesini çıkarma, sımsıcak ısınırsın şimdi dedi.

İşini bitirince gene kızağın yanına geldi.

- Kızağın keçesi bir işine yarar mı? Hatta samanları da alsam?

Nikita, efendisinin izin vermesi üzerine kızağın arkasındaki yerde karı derince oydu, dibine saman döşediği çukura oturdu, şapkasını kulaklarına değin geçirip paltosunun üstünden keçeye sarınarak kızağın arka tahtasına başını koydu. Burası onu kardan, fırtınadan koruyan kuytu bir yer olmuştu.

Vasili Andreyiç uşağının yaptıklarını dudak bükerek seyrediyordu. Şu köylü dedikleri de oldum olası kafasız, görgüsüz bir mil etti zaten. Bu düşüncelerle geceyi geçireceği kızakta kendine bir yer yapmaya başladı.

Nikita'nın geride bıraktığı samanları kızağın tabanına düzgünce yaydı önce. Yalnız böğrüne gelecek yere biraz kalınca koydu. Kızağın ön tahtası onu fırtınadan koruduğu için başını o yana doğru, köşeye koyup uzandı, el erini yenlerinin içine soktu.

Gözüne uyku girmiyordu bir türlü. Düşünceler kafasının içinde birbirini kovalamaya başlamıştı.

Ama birbirinin aynı düşüncelerdi hepsi de. Yaşamının tek amacı, tek anlamı, tek sevinci, tek öğüncü olan kazanç hırsı. Bugüne değin ne kadar para kazanmıştı, bundan sonra ne kadar kazanacaktı? Tanıdığı başka tüccarların ne kadar malı mülkü vardı, onlar nasıl para kazanıyorlardı? Kendisi de onlar gibi çok kazanmak için neler yapmalıydı?

Goryaçkino köyü korusunun büyük bir önemi vardı onun için. Bu alışverişten bir çırpıda on bin rubleden fazla kazanabilirdi. Şimdi gözünün önüne getiriyordu da, geçen gün görmeye gittiğinde ormanın bir dönümünde bilmem ne kadar ağaç saymıştı.

"Meşeler kızak yapımında kul anılır" diye düşündü. "Hemen kesime başlamalı.

Dönüm başına en azından on metre küp kereste çıkar. Bu da demektir ki, bir dönümden yirmi iki buçuk ruble para geçer elime. Bütün koru beş yüz altmış dönüm olduğuna göre iki kere beş bin altı yüz, iki kere beş yüz altmış, beş kere de el i altı ruble tutar hepsini satınca. Eline geçecek paranın aşağı yukarı

on iki bin rubleyi bulacağını görüyordu. Asıl hesabı eline k‰ğıt kalem alınca yapabilirdi. “On bin ruble bile vermem ben korunun sahibine, ağaçsız boşlukları göz önüne alırsak yedi bine iner.

Ölçme memuruna yüz, hadi bilemedin yüz el i ruble rüşvet verdim mi, yüz el i dönümünü ağaçsız saydırmak işten değil. Peşin üç bin ruble genç ağanın yelkenleri suya indirmesine yeter de artar bile…” Vasili Andreyiç bunları düşünürken iç cebinde sakladığı para destesini dirseğiyle şöyle bir yokladı. “Nasıl oldu da dönemeçte yolu kaybettik, bir türlü aklım ermiyor. Yakınlarda bir yerde bekçi kulübesi olacaktı. Köpek sesi filan da işitilmiyor. Tam işe yarayacakları zaman havlamazlar bu namussuzlar!…”

Kürkünün yakasını kaldırdı, dikkatle kulak kabarttı. Fırtınanın uğultusundan, oklara pat pat vuran atkının çırpınışından, kızağın önünü döven karların hışırtısından başka ses işitilmiyordu. “Başıma bunların geleceğini bilsem komşu köyde geçirirdim geceyi. Bir gün yitirmekle ne çıkar? Gideceğim yere yarın döner giderdim. Zaten böyle havada ötekiler de çıkmaz yola.”

Bu sırada aklına ayın dokuzunda kasaptan alacağı para geldi. Sattığı şişeklerin parasıydı bu.

Adam parayı vermek için evine uğrayacağını söylemişti. “Şimdi beni bulamayınca karı ondan parayı alabilir mi? Sanmam… Çok beceriksiz kadın bizimkisi; bilgi, görgü, şınanay…” Bir gün önce zabıta amiri bayramlarını kutlamaya eve geldiğinde, karısının onu doğru dürüst ağırlayamadığını

anımsadı. “Kadın mil eti işte… Babasının evinde ne görmüş ki!” “Kendi babanın zamanında siz neydiniz?” diyeceksin. Topu topu bir hanla ufak bir korusu olan zengince bir köylü parçasıydı

benim babam. Ama ben on beş yılda çok iş yapıp para kazandım. Dükk‰nım, iki meyhanem, değirmenim, buğday depom, yarıcıya verdiğim iki tarlam, damı sac kaplı bir evle bir ambarım var.

Brehunov adı çevrede ün saldı. Ama nasıl kazandım bunları, sen onu bana sor!

İşimin peşini hiç

bırakmadım. Ne başkaları gibi yan gelip yattım, ne de ıvır zıvır işlerle uğraştım… “Yağmur, çamur”

demedim; gecemi gündüzüme katıp çalıştım. Para denen şey aslanın ağzında. Bak, işte, gece yarısı benim buralarda işim ne? Ne diye kafamda binbir düşünceyle dönüp duruyorum? Bir de insanın şans eseri zengin olduğunu söylerler. Milyonlar içinde yüzen Mironovlar nasıl kazandılar bu serveti? Sen de çalış, sen de kazan. Zenginliğin yolu herkese açık, yeter ki Tanrı sağlık versin…”

Sıfırdan başlayıp milyoner olan Mironov gibi kendisinin de bu servete erişeceği düşüncesi Vasili Andreyiç‘i öyle coşturdu ki, biriyle konuşmak için büyük bir istek duydu. Ama çevresinde konuşacak kimse yoktu… Şu Garyoçkino’ya varabilse, toprak ağasıyla doya doya konuşur, sonunda herife külahını ters giydirirdi.

Kızağın ön tarafını aralıksız döven karın hışırtısına, fırtınanın uğultusuna kulak kabartarak; “Vay canına, amma da esiyor! Böyle giderse sabaha değin kara gömüleceğiz” diye düşündü. Yerinden doğrularak sağa sola bakındı. çevresindeki beyaz karanlıkta doru tayın başından, sırtında dalgalanıp duran örtüden, topuzlu kuyruğundan başka bir şey görünmüyordu. Bazan ağaran, bazan da koyulaşan titrek karanlık sarmıştı dört bir yanı. “Ne diye Nikita’nın sözüne kandım, bilmem ki! Gide gide bir yere varırdık nasıl olsa. Grişkino’ya bari dönsek, geceyi Taras’ın evinde geçirirdik. Uşağın sözünü dinledin de eline ne geçti sanki? Neyse, Tanrı zahmetinin karşılığını

verir elbet. Tembel er, uyuşuklar, işini bilmezler başaracak değil ya; sen başaracaksın. Hele bir sigara içelim.”

Oturdu, tabakasını çıkardı, içinden bir sigara aldı, yüzü koyun yatıp kürkünün yakasını siper ederek sigarasını yakmaya çalıştı. Ama rüzg‰r bir yerlerden giriyor, çaktığı kibritleri söndürüyordu… Derken, en sonunda sigarasını yakabildi. Bu da çok sevindirdi onu. Sigaranın dumanını ondan çok rüzg‰r çekmekle birlikte, birkaç nefesten sonra gene neşesi yerine geldi.

Bunun üzerine yeniden kızağın önüne uzandı, iyice örtündü, aynı tatlı düşüncelere, hayal ere daldı. Hayal er arasında birden kendinden geçti, uyumaya başladı…

Birisinin dürtmesiyle açtı gözlerini. Doru tay saman alırken mi itmişti onu, yoksa içten gelen bir irkilme miydi bu, bilmiyordu. Yalnızca uyandığında yüreği küt küt atıyordu. Birisi kızağı sarsmıştı

sanki. Gözlerini açınca ilk işi çevresine bakmak oldu. Değişen bir şey yoktu. Ortalık biraz aydınlanmıştı hepsi o kadar. “Tan atıyor, çok geçmez sabah olur” diye geçirdi içinden. Ama aynı

anda ay çıktığı için havanın ağardığını anımsadı. Doğruldu, ata baktı. Doru tay kıçını rüzg‰ra dönmüş, soğukta tir tir titriyordu. Hayvanın kolanı gevşemiş, kardan bembeyaz örtüsü yana kaymıştı. Fırtınadan savrulan yelesiyle, perçemiyle, karla örtülü boynuyla şimdi daha belirgin görülüyordu.

Vasili Andreyiç eğildi, kızağın arkasına baktı. Nikita yatış biçimini hiç değiştirmemişti. Üstüne çektiği keçeyle ayakları kalın bir kar örtüsü altındaydı. “Zaval ı köylü donmasa bari, giyecekleri de öyle yıpranmış ki. Onun akılsızlığı yüzünden başım derde girecek. Cahil ik zor şey” dedi.

Kalkıp atın sırtındaki yaygıyı uşağının sırtına örtmek istedi. Ama o soğukta kıpırdanmayı, yerinden kalkmayı gözü yemedi. Hem atın örtüsüz kalınca ayazda donmasından korkuyordu. “Ne diye yanıma aldım şu adamı? Ah, bizim aptal karı yok mu hep onun yüzünden!” Karısını nefretle anımsadı, sonra gene eski yerine uzandı. “Dedem de bir keresinde bütün gece tipide kalmış, bir şey olmamış. Ama sürücüsü Sevastyan’ın ölüsünü karın altından çıkarmışlar. Donmuş, kaskatı

kesilmiş gövdesi. Geceyi Grişkino’da geçirsem başıma bunlar gelmezdi…”

Vasili Andreyiç bu düşüncelerle kürküne sımsıkı sarındı. Şimdi ne boynundan, ne dizlerinden, ne ayaklarından; hiçbir yerden soğuk girmiyordu. Soğuktan korunduğu güvencesiyle gözlerini yumdu, uyumaya çalıştı. Ama nerde? Uykusu kaçmıştı bir kere. Gözüne uyku girmeyince o da yeni baştan kazançlarını, alacaklarını hesap etmeye, parlak durumundan dolayı kendi kendisiyle övünmeye, şişinmeye başladı. Ama gizli bir korku, Grişkino’da kalıp geceyi orada geçirmeye razı

olmadığı için duyduğu pişmanlık tatlı hayal erini bozuyordu. “Seninki de iş mi yani? Sıcacık evde yatmak battı sana…”

Yattığı yerin rahatsız oluşundan dolayı bir o yana, bir bu yana döndü, kürküne

yeni baştan sarındı, doğrularak ayaklarını örttü, hatta kalkıp yerini değiştirdi. Gözlerini kapayıp kıpırdamadan durdu. Ama hepsi boş. Ya sert keçe çizmelerin içinde kıvrık duran ayakları sızlıyor ya da bir yerlerden soğuk giriyordu. Grişkino'da sıcacık odada rahat uykuyu teptiği için kendine kızarak gene sağa sola döndü, kalktı kürkünü düzeltti, sonra yeniden yattı.

Bir ara uzaktan bir horoz ötüşü işitir gibi oldu. Sevinçle kürkünün yakasını kaldırdı, dikkatle dinlemeye başladı. Ama ne horoz ötüyordu, ne bir şey… Tipinin oklarda ıslık çalmasından, atkısının bağlandığı yerde habire çırpınmasından, kızağın ön tahtasını döven karın hışırtısından başka bir ses işitilmiyordu.

Nikita akşamki oturuşunu hiç bozmamıştı, hatta kendisine bir iki kez seslenen efendisine karşılık bile vermiyordu. Vasili Andreyiç başını uzattı, kara gömülü Nikita'nın sırtına baktı; "Adamın derdi yok, mışıl mışıl uyuyor" diye düşündü canı sıkkın.

Kalkıp kalkıp yatması belki de yirmiyi bulmuştu. Sanki gece bitmeyecekmiş gibi geliyordu.

Yerinden bir daha doğrulup çevresine bakınarak; "Eh, artık sabah yaklaşmıştır. Saate bir bakayım. Soğukta açılmak iyi değil ama sabaha az kaldığını görünce neşem gelir. Atı hemen koşarız kızağa…" diye geçirdi aklından. Oysa sabaha daha bir sürü vakit olduğunu biliyordu, öyle bir his vardı içinde. Ama benliğini saran ürküntüden kurtulmak için kendini kandırmaya, başka şeyler düşünmeye çalışıyordu.

Kürkünün altından gocuğunun kopçalarını çözdü, elini koynuna soktu, yeleğinin cebini bulana dek bir hayli uğraştı. Sonunda, emaye çiçeklerle süslü, gümüş kaplama saatini çıkardı, baktı.

Karanlıkta bir şey görünmüyordu… Bunun üzerine dirseklerine dayanıp doğrularak dizlerinin üstüne çöktü, sigarasını yakarken yaptığı gibi kibriti çaktı. Yalnız bu sefer işi ciddi tutmuş, parmağıyla fosforu en kalın çöpü seçmişti. Saatinin kadranını aleve yaklaştırıp baktığında gözlerine inanamadı: Saat ancak on ikiyi on geçiyordu. Önünde uzun bir gece vardı daha.

"Oh, ne bitmez geceymiş" dedi, bir ürperme geçti sırtından. Sonra yeniden önünü düğmeledi, açık yerlerini örttü, sabırla beklemek niyetiyle kızağın köşesine büzüldü.

Fırtınanın tekdüze uğultusu arasında canlı, yeni bir ses duyuldu ansızın. Yavaş yavaş şiddetlenen bu ses açıkça anlaşılır bir hale geldikten sonra yeniden azalmaya başladı. Hiç kuşku yok, kurt ulumasıydı bu. Kurdun çenesini oynatarak sesini değiştirdiğini fırtınanın uğultusu arasında bile seçebilen Vasili Andreyiç onun çok yakınlara sokulduğunu anladı. Kürkünün yakasını kaldırdı, dikkatle dinledi. Doru tay da tıpkı onun gibi kulaklarını dikip dinlemeye başlamıştı. Kurdun uluması

azalınca hayvancağız ayaklarını oynattı, tehlikeyi haber verircesine pofurdadı.

Vasili Andreyiç‘in yalnızca uykusu değil, huzuru da kaçmıştı. Ondan sonra gene hasaplarını, işlerini, onurunu, ününü, zenginliğini düşünmek için ne denli uğraştıysa uğraşsın, hepsi boştu. Bir kere ölüm korkusu düşmüştü içine. Bu korku ve niçin Grişkino’da kalıp geceyi orada geçirmediği düşüncesi bütün öteki düşüncelere karışıyor, onlara baskın çıkıyordu.

“Koruluk yerin dibine batsın! Tanrı vereceği kadar vermiş bana. Ah, şu geceyi köyde geçirseydim!

Sarhoş insan çabuk donarmış derler. Aksi gibi ben de içki içtim.” Tüccar aklından bunları

geçirirken bir yandan da için için kendini yokluyordu. Nedenini bilmediği bir titreme sarmıştı

bedenini. Korkuyor muydu, yoksa üşüdüğü için mi titriyordu. Yeniden kürküne sarınıp yatmak istediyse de yapamadı. Uyuyamadığına göre kalkıp bir şeyler yapmalıydı. Elini kolunu bağlayan, onu güçsüz bırakan bir şeydi şu korku denen şey. Onu yenmesi gerekiyordu. Bu düşünceyle sigara tabakasını, kibritini çıkardı. Kutuda topu topu üç çöp kalmıştı, onlar da en kötülerindendi.

Çaktı, çaktı, hiçbiri yanmadı. “Tüh, Al ah kahretsin, baş belası!” diyerek bir küfür savurdu, sigarayı

kıvırıp attı, kibrit kutusunu da atmak için kolunu kaldırmışken vazgeçti, cebine soktu. Duyduğu tedirginlik yüzünden durduğu yerde duramıyordu. Kızaktan inip sırtını rüzg‰ra döndü, paltosunun kürkünü düzelte düzelte kuşağını yeniden sıkıladı.

“Burada yatıp ölümü bekleyeceğime ata atladığım gibi basar giderim” düşüncesi

geldi aklına ansızın. “Sırtına binince taşır herhalde. Nikita’ya gelince, nasıl olsa ölecek. Zaten nedir onun yaşantısı? Acınacak nesi var? Ama ben onun gibi değilim, bir değeri var benim yaşamımım.” Bu düşünceyle atı çözdü, dizginleri hayvanın boynuna geçirdi. Binmek için üstüne abandıysa da kalın kürkü, ağır çizmeleri yüzünden binemedi. O zaman kızağın üstüne çıkıp oradan binmek istedi. Bu sefer de ağırlığından kızak sal andı, geriye kaydı. En sonunda atı kızağa iyice yanaştırdı. Kendisi de kızağın kenarına dikkatle bastıktan sonra hayvanın sırtına karın üstü yattı. Bir süre böyle yatıp kendini ileri doğru vererek bir bacağını öbür tarafa aşırdı, ayaklarını yan kayışlara bastı doğrulup oturdu. Kızağın sal anmasından Nikita uyanmış, başını doğrultmuştu. Vasili Andreyiç‘e, uşağı bir şeyler söylüyormuş gibi geldi.

- Artık senin gibi salakların sözüne kanmam. Ben hayatımı çöplükte bulmadım! diye bağırdı.

Kürkünün rüzg‰rda savrulan eteklerini toplayıp dizginlerin altına soktu, atının başını çevirdi, hızla sürdü. Ormanın bekçi kulübesinin ne yanda olduğunu aşağı yukarı biliyordu.

7

Keçeye sarındıktan sonra kızağın arkasına yarım yatan Nikita bir kez olsun istifini bozmamıştı.

Doğada yaşadıkları için zorlukları bilen bütün insanlar gibi saatlerce, günlerce sızlanmadan durabilirdi oturduğu yerde. Üstelik bundan ne bir rahatsızlık duyuyordu, ne de en ufak can sıkıntısı.

Efendisi kendisine seslendiğinde karşılık vermemişti ona, çünkü yerinden kıpırdamak hiç işine gelmezdi. İçtiği çaylardan, yamaca tırmanmaktan dolayı bedeninde toplanan sıcaklığın fazla sürmeyeceğini biliyordu. O da atı gibi yorgundu. Sahibi yeniden yemledikten sonra, kırbaçladığı

halde kendinde kımıldanacak gücü bulamayan doru tay gibi bitkin… Öyleyse ne diye istifini bozacaktı? Hareket ederek ısınacak gücü kalmadıktan sonra…

Nikita, delik çizmenin içindeki ayağının üşüdüğünü, baş parmağınınsa çoktan uyuştuğunu biliyordu. Bu yetmiyormuş gibi soğuk bütün bedenine yayılmaya başlamıştı. O gece orada öleceğini, hem de yüzde yüz öleceğini düşündüğü halde bundan fazlaca üzülmüyor, irkilmiyordu.

Neden üzülsün ki, yaşam onun için zaten düğün bayram değildi. Durup dinlenmeden çalışmaktan, yorgunluktan başka ne görmüştü şu dünyada? Sonra neden irkilsindi? Vasili Andreyiç gibi hizmetlerinde bulunduğu efendilerinden ayrı bir efendisi; onu bu dünyaya gönderen, onu yöneten, ölürken onu bütünüyle hükmü altına alacak, onu hor görmeyecek bir Büyük Efendisi vardı.

“Alışılan, sevilen şeyleri bırakıp gitmek kolay değil. Ama ne yapalım, yeni şeylere de alışırsın.”

“Ya günahlarım?” Nikita birdenbire sarhoşluklarını, içkiye yatırdığı çizmesini, karısını küçük düşürdüğü zamanları, küfürlerini, kiliseye gitmeyişini, oruç tutmamasını, günah çıkarırken papazın verdiği öğütleri anımsadı. “Evet, çok günahım var. Ama isteyerek işlemedim ki ben! Demek, Tanrı

öyle yaratmış bu yoksul kulunu. E, günahsa, günah! Ne yapsam kurtulamayacağım onlardan…”

O gece başına gelecekleri bir kerecik düşündü, ondan sonra bir daha dönmedi bu konuya; başka düşlere daldı gitti. Karısının gelin gelişi, tüccarın evindeki öteki uşakların ayyaşlığı, kendisinin içkiyi bırakması, çıktıkları bu yolculuk, Grişkino köyünden Taras’ın evi, ihtiyarın oğul arının ayrılmasıyla ilgili konuşmalar, kendi oğlu, örtünün altında ısınmaya çalışan doru tay, kızağın içinde sağa sola döndükçe gıcır gıcır sesler çıkaran efendisi, sırasıyla gelip geçtiler zihninden.

Efendisini düşünürken içinden; “Yola çıktığına bin pişmandır şimdi. Böyle bir yaşam dururken ölmek ister mi? Ben başka, o başka” dedi. Sonra anıları kafasında birbirine karışırken uykuya daldı.

Vasili Andreyiç ata binince kızak sarsılarak yerinden oynamış; kızağın kirişi, arkaya yaslanarak uyuyan Nikita’nın beline vurmuştu. İster istemez uyandı Nikita. Oturuşunu değiştirmekten başka çare kalmıyordu. Üstünden başından karlar saçarak dizlerini güçlükle doğrulttu, kalktı. Ve kalkar kalkmaz da buz gibi bir soğuk işledi iliklerine. Nikita durumun çıkmazlığını anlıyordu. Efendisi ata binmiş giderken, hayvanın sırtındaki örtüyü vermesi için seslendi. Ama tüccar tınmadı bile, az sonra da kar bulutları arasında gözden silindi.

Yalnız kalınca ne yapacağını şöyle bir düşündü Nikita. Şimdi kalkıp sığınacak bir ev arayamazdı, gücü yoktu buna. Eski yerine de yatamazdı, çünkü karlar dolmuştu. Kızağa yatsa örtüsüz ısınamayacaktı. Gocuğuyla ince paltosunun içinde, sanki sırtında yalnızca gömleği varmış gibi üşüyordu.

Büyük bir korkuya kapıldı.

- Ey Tanrım, ulu Tanrım! diye haykırdı.

Orada yalnız başına olmadığı, haykırışını işiten birinin onu yüzüstü bırakmayacağı düşüncesi onu biraz olsun yatıştırdı.

Derin derin içini çekti, kızak keçesini sırtına alarak efendisinin eski yerine uzandı.

Orada ısınması ne mümkün! Önce gövdesi zangır zangır titredi, sonra titreme geçti, Nikita uyuşmaya başladı. ölüyor muydu, yoksa uykuya mı varıyordu, farkında değildi. Yalnızca uyumaya da, ölmeye de hazır olduğunu hissediyordu.

8

Bu arada Vasili Andreyiç atı tokuplayıp dizginlerin ucuyla vurarak ileri sürdü. Aynı yönde giderse ormana, sonra da bekçi kulübesine ulaşacağı inancı vardı içinde. İlerlemeye çalıştıkça karlar gözlerine yapışıyor, fırtına onu durdurmak istercesine göğsünden iterek karşı koyuyordu. Ama o hiç durmadan öne doğru eğilip, ikide birde açılan kürkünün eteklerini, üzerine oturulmayacak kadar soğuk eyer ile bacakları arasına sokarak hayvanı habire sürdü. At ne yapsın; binicisinin onu çevirdiği yöne doğru güçlükle ama duraklamadan yürüyordu.

Beş dakika kadar sanki hep aynı doğrultuda yürüdüler. Tüccar atın başından, çevresindeki beyaz düzlükten başka bir şey görmüyor; atın kulaklarında, kürkünün yakasında ıslık çalan fırtınadan başka bir şey işitmiyordu.

Derken, ansızın bir karaltı belirdi tüccarın önünde. Yüreği sevinçle çarptı, karaltıda bir evin duvarlarını seçerek ileri yekindi. Oysa gördüğü karaltı ev falan değil, durmadan kımıldanan, rüzg

‰r estikçe ıslıklı sesler çıkararak dal arıyla yeri döven, tarla kelisinde (sınırında) bitmiş kocaman bir kara çalıydı. Amansız fırtınanın tartakladığı bu kara çalıyı görünce Vasili Andreyiç‘in yüreği ürpertiden hop etti, hızla oradan uzaklaştı. Kara çalıya yaklaşırken de, oradan uzaklaşırken de, ilk çıkış yönünü değiştirmiş; gene de hep bekçi kulübesine doğru gittiğini sanmıştı. At durmadan sağa dönmek istiyor, buna karşılık o hayvanı sola çeviriyordu.

Az sonra önlerinde gene kara bir şey belirdi. Vasili Andreyiç artık köye geldiği

kanısıyla büyük bir sevince kapıldı. Gelgelelim karaltı, iki tarla arasında biten aynı kara çalıdan başkası değildi. Kuru dal ar Vasili Andreyiç‘i ürküten bir çırpınışla yerlere yatıp yatıp kalkıyordu. Tüccar çalının yanında karların yeni örttüğü at izlerini görünce şaşırdı. Hemen durdu, eğildi; baktı; bu taze izler kendi atının izlerinden başkası değildi. Küçük bir alanda dönüp dolaşıp gene aynı yere gelmişlerdi. “Bu gidişle öbür dünyayı boylayacağım galiba” dedi. Kendini korkuya kaptırmamak için atı olanca hızıyla sürdü. Onu kuşatan beyaz sisin içinden gözlerine ışıklı benekler görünüyor, ama dikkatli bakınca bu benekler hemen siliniyordu. Bir ara köpek havlaması ya da kurt ulumasını andıran sesler çarptı kulağına. Ama sesler öylesine belirsizdi ki, Vasili Andreyiç gerçekten öyle bir şey duyup duymadığını anlamak için durup dikkatle dinledi.

Ansızın kulakları çınlatan, korkunç bir haykırışla irkildi. Korkuyla öne eğilip atın boynuna sarıldı, ama hayvanın boynu, gövdesi zangır zangır titriyordu. Gittikçe yaklaşan bu haykırışlar karşısında Vasili Andreyiç neye uğradığını şaşırdı. Neden sonra anladı ki, doru tay belki kendi kendini yüreklendirmek, belki de birilerini yardıma çağırmak için var gücüyle kişniyordu. “Tüh, Al ah kahretsin! Korkuttun beni” diye çıkıştı ata. Ama asıl korkunun nereden geldiğini biliyordu, bu yüzden onu içinden atması kolay değildi.

“Kendine gel, aklını başına topla” diye tedirginliğini yatıştırmaya çalıştıysa da olmadı; önceleri rüzg‰r arkadan eserken, farkına varmadan atı rüzg‰ra karşı sürmeye başladı. Kürkün koruyamadığı, buz gibi eyere değe değe üşüyen bacakları soğuktan sızlıyordu. El eri, ayakları

tutmaz olmuş, soluk alışları kesikleşmişti. Hiçbir kurtuluş yolu görmediği bu korkunç kar çölünde yitip gideceğini anlıyordu.

Derken, at derinden bir “hoh” sesi çıkararak boylu boyunca kara saplandı. Hayvancağız kurtulmak için debeleniyor, debelendikçe de yana yatıyordu. Vasili Andreyiç hemen sıçradı atın üstünde. Terslik bu ya, sıçrarken bir ayağı kayışa takılmış, hayvanın eyerini yana devirmişti.

Binicisi üstünden inince doru tay yerinden doğruldu, kişnedi, bir iki kez yekindikten sonra kar yığınından çıktı. Ama durur mu artık oralarda? Binicisini karların üzerinde bırakarak, sırtındaki kızak yaygısını, eyerini, yan kayışlarını sürükleye sürükleye yürüdü gitti.

Vasili Andreyiç atın arkasından yetişmek için ne kadar uğraşırsa uğraşsın,

boşuna… Ağır kürkler içinde diz boyu karda yürümek kolay değildi; o nedenle on beş yirmi adım attıktan sonra tıkandı

kaldı. İçinden bir ses; “Meyhaneler, değirmen, orman, tarla, dükk‰n, sac damlı ev, ambar, biricik oğlun nasıl sipsivri kalır ortada? Bu ne biçim iştir?” diyordu. İki kere önünden geçtiği kara çalı

geldi aklına ansızın, korkudan ürperdi, içine düştüğü durumun gerçekliğine inanmak istemedi.

“Yoksa düş mü görüyorum?” dedi. Düşten uyanmaya çalıştı ama öyle bir şey yoktu ki! Yüzünü

kamçılayan, omuzlarına durmadan yağan, eldivensiz kaldığı için sağ elini dolduran kar gerçek kar; iki tarla arasında gördüğü kara çalı gibi, anlamsız, kaçınılmaz bir ölümle onu karşı karşıya bırakan çöl gerçek bir çöldü.

“Ey göklerin ışığı, büyük kurtarıcı Nikolay!” diye mırıldanmaya başladı. Kilisede bir gün önce okunan duaları, altın çerçeve içindeki yağız yüzlü (*) aziz tasvirini, bu tasvirin önüne dikmeleri için dükk‰nında sattığı mumları anımsadı. Kendisine hemen geriye getirdiklerinde uçları biraz yanmış mumları satın alıp sandığa kilitlemişti. İşte aynı Aziz Nikolay’a yalvarıyordu şimdi; onu bu güç durumdan kurtarırsa dua okutacağına, mum dikeceğine söz veriyordu. Öte yandan ne azizin yüzünün, ne çerçevesinin, ne mumların, ne papazın, ne de duaların o anda kendisine bir yardımı

dokunmayacağını; bunların ancak kilisede gerekli ve önemli olabileceklerini; mumlar ve dualarla kendi korkunç durumu arasında bir bağlantının bulunamayacağını adı gibi biliyordu. “Bırak şimdi karamsarlığa kapılmayı! Karlar izini örtmeden atın peşinden gitmeliyim. Böylece yolu bulabilirim, belki yakalarım hayvanı. Ama elin ayağın birbirine dolaşmasın sakın, kızıp heyecanlanma. Yoksa şap gibi yanarsın!..” diye yüreklendirdi kendini.

Heyecanlanmadan yürümeye niyet ettiği halde gene de hızla ileri atıldı, düşe kalka koşmaya başladı. Karın fazla derin olmadığı yerlerde at izleri ancak güçlükle seçilebiliyordu. “Yandım anam; ne izlerini bulabileceğim, ne atı!” diye düşündü. Aynı anda da önünde bir karaltı gördü. Bu, doru tayın ta kendisiydi. Üstelik yalnızca doru tay değil, oklarının ucuna atkısını bağladığı kızak da oradaydı. Örtüsü, eyeri, kayışları iyice yana kayan at kızağın arkasındaki eski yerine geçmemiş; gelip okların yanında durmuştu. Ayaklarıyla dizginlerinin

üstüne bastığı için başını

kaldırıp kaldırıp indiriyordu.

Durum şuydu: Vasili Andreyiç daha önce Nikita ile birlikte düştükleri aynı derin yara düşmüştü.

Kızak topu topu el i adım ötede bulunuyordu. O nedenle attan indikten sonra izleri süre süre kızağın yanına varması zor olmamıştı.

9

Kızağa ulaşır ulaşmaz kenarına tutundu, bir süre kımıldamadan durarak soluğunun açılmasını

bekledi. Eski yerinden kalkmıştı Nikita, kızağın içinde karla örtülü bir kabarıklık yükseldiğine göre uşak orada olmalıydı. Vasili Andreyiç‘in bütün korkusu geçmişti; şimdi korktuğu tek şey, atla giderken, en çok da kara sapladıkları zaman duyduğu ürküntünün yeniden gelmesiydi. Bu ürküntüden kurtulmanın tek yoluysa, boş durmamak, bir şeyler yapmaktı. O nedenle ilk giriştiği iş

sırtını rüzg‰ra dönmek, sonra da kürkünün önünü açmak oldu. Biraz daha dinlenip çizmelerinin, sol eldiveninin içinden karları temizledikten sonra (eldivenin sağ teki düşmüştü, şimdi kimbilir nerelerde, karın içinde ne kadar derindeydi) kürküne sımsıkı sarındı, kuşağını bağladı. Köylüler dükk‰na arabayla buğday getirdikleri zaman da kuşağını böyle beline yeniden sarar, işe öyle girişirdi. Şimdi sıra atın ayağını dizginlerden kurtarmaya gelmişti. Vasili Andreyiç dizginleri topladıktan sonra hayvanı kızağın önündeki eski yerine getirip bağladı; örtüsünü, eyerini, kayışlarını düzeltmek için arkasına dolandı.O sırada kızakta kıpırdanmalar oldu, kar örtüsünün altında Nikita’nın başı göründü. Zaval ı adam ne kadar üşümüş olacak ki, yerinden güçlükle doğruldu, yüzüne konan sinekleri kovmak istercesine elini garip bir biçimde sal amaya başladı.

Vasili Andreyeviç onun kendisine bir şeyler söylemeye çalıştığını sandı. Atın örtüsünü düzeltmeyi bıraktı, kızağa, uşağın yanına sokuldu.

- Söyle, ne mırıldanıp duruyorsun?

Nikita’nın sesi güçlükle, kesik kesik çıkıyordu.

- Ö-ö-lü-yorum. Hak etiğim ırgatlık ücretimi oğluma ya da benim karıya ver. Diyeceğim bu kadar.

- Çok mu üşüdün? diye sordu Vasili Andreyiç yeniden.

- Biliyorum, ölmem yakın… İsa aşkına bağışla beni…

Yüzünden sinek kovar gibi durmadan elini sal ayan Nikita'nın sesi ağlamaklıydı.

Vasili Andreyiç bir süre kıpırdamadan, sessizce durdu. Sonra, kazançlı bir alışveriş sırasında yaptığı gibi, el erini birbirine vurup geriye doğru kararlı bir adım attı, kürkünün kol arını sıvayıp Nikita'nın üzerinde yattığı, kızaktaki karları temizlemeye başladı. Bu iş bitince ivedilikle kürkünün önünü çözdü, eteklerini iki yana açtı. Nikita'yı şöyle bir dürttükten sonra boylu boyunca üstüne yattı. Şimdi onu yalnızca kürküyle değil, sımsıcak gövdesiyle de örtmüştü. Kürkünün eteklerini Nikita ile kızağın arasına sıkı sıkıya soktu, kurtulmasın diye dizleriyle de üstünden bastırdı. Bu biçimde başını kızağın ön sekisine koyup Nikita'nın üstünde yüzükoyun yatarken ne fırtınanın ulumasını işitiyordu, ne de atın kıpır kıpır kıpırdanışını… Kulak verdiği tek şey, uşağının soluk alışlarıydı. Zaval ıcık hiç kımıldanmadan bir hayli yattıktan sonra, derin derin içini çekti, altında oynadı.

- Ha şöyle!… Ölüyorum, deme hemen. Yat, yat da ısın biraz…

İstediği halde daha fazla konuşamadı Andreyiç. Ne gariptir, gözlerine yaş doldu, çenesi titremeye başladı. Yutkunmaya çalışıyor, ama gelip gelip boğazına bir yumruk tıkanıyordu. "Korkudan sinirlerim iyice zayıflamış" diye düşündü. Bu zayıflıktan nefret etmek şöyle dursun, bundan şimdiye değin tatmadığı bir mutluluk duyuyordu.

Yüreğini dolduran sevinçten dolayı neredeyse gururlanarak; "Şimdi ısıtırım ben seni!" diyordu durmadan. Böyle sessizce uzun bir zaman yattı. Gözlerinden gelen yaşları kürkünün yakasına siliyor, rüzg‰r sağ eteğini açtıkça yeniden yakalayıp dizinin altına sokuyordu.

İçinde biriken sevinci birilerine söylemeden duramayacaktı Vasili Andreyiç.

- Nikita, diye seslendi.

- İyice ısındım, dedi alttaki ses.

- Isın, ısın, ben de az kalsın yolumu yitiriyordum. Sen donacaktın, ben de…

Çenesi yine titremeye başladı, gözlerine yaşlar doldu, bir yumru gelip boğazında düğümlendi.

Konuşamıyordu…

“Olsun” dedi içinden. “Ne diyeceğimi biliyorum ya.” Böylece, sesini çıkarmadan epeyce yattı.

Altta Nikita, üstte kürk onu sıcak tutuyordu; gelgelelim el eri kürkünün eteklerini Nikita’nın altına sokmaktan, bacaklarıysa rüzg‰rın ikide birde kürkünü sıyırmasından dolayı üşümeye başlamıştı.

Hele eldivensiz sağ eli neredeyse donacak gibiydi. Ama onun o andaki tek düşüncesi ne el eri, ne bacaklarıydı; altında ısıtmaya çalıştığı uşağıydı yalnızca.

Birkaç kez dönüp ata baktı. Doru tayın sırtı açılmış; üstündeki örtü, eyer, kayışlar yere düşmüştü.

Kalkıp hayvanın üstünü yeniden örtmeyi düşündüyse de, Nikita’yı o durumda bırakmak istemediğinden, bir de içindeki mutluluk duygusunu yitirmekten korktuğu için vazgeçti bundan.

Artık ölüm korkusundan eser kalmamıştı. Alışveriş işlerinde olduğu gibi, kendine karşı duyduğu güvenle; “Elimden kurtulmaz, sımsıcak ısıtırım ben seni,” dedi.

Vasili Andreyiç böyle bir saat, iki saat, üç saat yattı; vaktin nasıl geçtiğinin farkında bile değildi…

Önceleri zihnindeki fırtınanın savurduğu karlar, kızak, oklar, boyunduruk altındaki doru tay ve uşağı canlanırken; sonra gündüz kutladıkları yortu, karısı, zabıta amiri, mum sandığıyla ilgili anılar dirilmeye başladı. Derken, altında yatan uşağını düşündü yeniden. Bunun ardından, onunla her zaman alışveriş yapan köylüler, Nikita’nın yaşadığı, damı sapla örtülü, küçük kulübe geldi gözlerinin önüne. Sonunda hepsi birbirine karıştı, iç içe girdi. Karışınca beyaz bir ışığa dönen gökkuşağı renkleri gibi, bütün anılar da bir hiçe dönüştü. Vasili Andreyiç derin bir uykuya dalmıştı.

Düşsüz, uzun bir uykuydu bu; şafak sökerken yeniden canlandı.

Kendini şimdi kilisedeki mum sandığının başında görüyor. Tihonov'un karısı ondan yortu için beş

kapiklik bir mum istiyor, o da mumu kadına vermek niyetiyle kolunu uzatmaya çalışıyor. Ama kalkmıyor kolu, cebinin içinde sıkışıp kalmış. Sandığın öbür yanına dolanmak istiyor, bu sefer de ayaklarını kaldıramıyor yerden. Ayaklarındaki yeni boyanmış, gıcır gıcır lastik çizmeler odanın taş

döşemesine yapışmış, kalkmak bilmiyor. Ayakları da çizmenin içinden çıkmıyor. Derken, mum sandığı yatak oluveriyor birden. Vasili Andreyiç kendini mum sandığının, yani evindeki yatağın üstünde yüzükoyun yatar görüyor. Çok istediği halde kalkamıyor yataktan. Oysa az sonra zabıta amiri İvan Metyeviç'in geleceğini biliyor. Onunla birlikte koruyu satın almaya mı gideceklerdi, doru tayın kayışlarını düzeltmeye mi, orasını bilmiyordu. Karısına, "Milalovna, zabıta amiri gelmedi mi daha?" diye soruyor. Karısı, "Hayır gelmedi," diyor. Vasili Andreyiç kapılarının önüne bir arabanın yanaştığını işitince, beklediği adamın geldiğini düşünüyor. Ama geçip gidiyor araba. O zaman yeniden sesleniyor, "Mihalovna, Mihalovna! Daha gelmedi mi?", "Yok, gelmedi". Yatağında yatıyor, kalkmak istiyor, hep bekliyor. Hem ürkütücü, hem de sevinç verici bir bekleyiş bu. Derken, sevindirici sonuç gerçekleşiyor birden: Beklediği kişi geliyor en sonunda. Ama gelen, zabıta amiri İvan Metyeviç değil; onu çağıran, ona Nikita'nın üstüne yatmasını söyleyen sesin sahibidir. Onun gelmesinden dolayı, büyük kıvanç duyuyor. "Geliyorum!" diye bağırıyor, bu bağırmasıyla birlikte uyanıyor uykudan.

Uyanıyor uyanmasına ama, bu, hiç de her zaman uyandığı zamanki kendisi değildir. Kalkmak istiyor, kalkamıyor; el erini kımıldatmak istiyor, kımıldatamıyor. Bacağını, onu da kımıldatamıyor.

Başını döndürmeye çalışıyor, yapamıyor. Bu işe çok şaştığı halde hiç üzülmüyor. Ölmekte olduğunu biliyor ama acımıyor öldüğüne. Gene de Nikita'nın kendi altında yattığını, ısınıp sağ

kaldığını anımsıyor. Kendisinin Nikita, Nikita'nın da kendisi olduğu düşüncesi doğuyor zihninde.

Canı kendi gövdesinde değil, Nikita'dadır artık. Dikkatle dinliyor; onun soluk alışlarını, hatta hafif horultusunu işitiyor. "Nikita sağ, öyleyse ben de sağım!"

diyor coşkuyla.

Derken, hatırına paracıkları, dükk‰nı, evi, alıp sattığı mal ar, Mironov'un milyonları geliyor. Vasili Andreyiç Brehunov denen adamın ömrünü bu işlerle nasıl tükettiğine bir türlü akıl erdiremiyor.

Vasili Brehunov için, "Ne yapsın, yaşamın özünü anlamamış adamcağız. Evet, zaval ı ben şimdiki gibi anlamıyordum o zaman. Şimdi eksiksiz anlıyorum," diye düşünüyor. Ona seslenenin çağrısını

bir daha işitiyor. Bütün benliği sevinçten, hazdan kıvranarak; "Geliyorum, geliyorum!" diye karşılık veriyor. Artık serbest olduğunu, onu kimsenin alıkoymayacağını anlıyor.

Vasili Andreyiç'in bu dünyada göreceği, işiteceği, duyacağı hiçbir şey kalmamıştır artık…

Oysa, eskisi gibi gene tipi vardı. Vasili Andreyiç'in ölü gövdesini, ayazda zangır zangır titreyen doru tayı, karın içinde bel i belirsiz görünen kızağı ve kızağın içinde, altta, efendisinin ölü

gövdesiyle soğuktan korunan Nikita'yı durmadan örten kar fırtınası bütün hızıyla esiyordu…

10

Sabaha doğru gözlerini açtı Nikita. Omuz başlarını sızlatan soğuk uyandırmıştı onu. Tam o sırada düş görüyordu. Efendisinin ununu yüklediği bir arabayla değirmenden gelmektedir. Köprüye varmadan araba birden yönünü değiştiriyor, hızlanarak derenin dibine saplanıyor. Bunun üzerine arabanın altına giriyor, omuzluyor, kaldırmaya çalışıyor. Ama tuhaf bir durum: Araba yerinden oynamak şöyle dursun, omzuna yapışmış sanki. Ne onu kaldırabiliyor, ne de altından çıkabiliyor.

Beli kırılacak nerdeyse. Üstelik buz gibi de soğuk. Bir an önce kurtulmalı bu meretin altından.

Arabayı sırtına bastıran biri varmış gibi; "E, yeter artık! Boşalt içinden çuval arı!" diye sesleniyor.

Araba gittikçe daha çok üşütüyor, çöktükçe çöküyor omuzlarına. Derken, küt diye bir şey çarpıyor, gözlerini açıyor ve her şeyi anımsıyor: Omuzlarındaki soğuk araba, üstünde kaskatı yatan efendisinden başkası değildir. Ayağıyla kızağa iki kez vuran da doru taydır.

Nikita omuzlarını zorladı, gerçeği sezmiş olmanın ürküntüsüyle efendisine seslendi:

- Andreyiç, Andreyiç.

Ses veren yok. Ama bacakları, bütün gövdesi gül e gibi çökmüş omuzlarına.

“Ölmüş, toprağı bol olsun,” diye geçirdi içinden…

Başını çevirdi, eliyle karda bir delik açıp dışarı baktı. Ortalık aydınlanmıştı. Rüzg‰r gene oklarda vınlıyor, kar durmamacasına yağıyordu. Yalnız öncekinden bir farkı vardı: Kar kızağın tahtalarını

dövmeden, atın sırtını, kızağı örterek, sessiz sessiz dökülmekteydi. Attansa ne çıt çıkıyordu, ne de bir kıpırdanma vardı. “O da dondu anlaşılan,” diye düşündü Nikita. Gerçekten de onu uyandıran sarsıntı, donmakta olan doru tayın can çekişirken attığı tekmelerin sarsıntısıydı.

“Ulu Tanrım, şimdi sıra bende,” dedi içinden. “Emrin başım üstüne! Verecek bir canım var, onu da hemen al, kurtar beni.”

Elini delikten içeri çekti, gözlerini kapadı, bu sefer yüzde yüz ölmekte olduğuna inanarak kendinden geçti.

Ertesi gün, Vasili Andreyiç ile Nikita karların altından çıkarıldıklarında vakit öğleyi bulmuştu. İki köylü onları yoldan altmış yetmiş, köyden de beş yüz metre uzakta buldular.

Kar kızağa tepeleme yığıldığı halde oklarla okların ucuna bağlı atkı açıkça gözüküyordu. Karnına değin gömülen doru tayın sırtında ne örtüsü vardı, ne de koşum kayışları. Ayakta dimdik duran beyaz bir heykel gibiydi; başını boynuna doğru eğmiş, burun delikleri salkım salkım buz tutmuştu.

Gözlerinden fışkıran yaşlar donmuş kalmıştı çukurlarında. Bir gecede zayıflamış; bir deri bir kemik kalmıştı hayvancağız.

Vasili Andreyiç‘in gövdesi kaskatıydı. Ayakları iki yana ayrık biçimde donduğu için, onu Nikita’nın üstünden öylece devirdiler. Pırtlak kartal gözleri camlaşmıştı, özenle kırpıp düzelttiği bıyıklarının altındaki açık ağzı karla doluydu.

Nikita’ya gelince, yaşıyordu h‰l‰. Ama bedeninin çoğu yeri donmuştu. Onu uyandırdıklarında artık öldüğüne, ona yapılan şeylerin öbür dünyada geçtiğine inanıyordu. O yüzden, kürekleriyle onu kazıp çıkaran, efendisinin katılaşmış gövdesini üzerinden yuvarlayan iki köylünün bağırıp çağırmalarını işitince, öbür dünyada da köylülerin aynı biçimde bağırdıklarını, beden yapılarının da aynı olduğunu görerek bu duruma pek şaşırdı. Ama sonunda öbür dünyada değil de bu dünyada bulunduğunu anlar anlamaz içini sevinçten çok bir üzüntü kapladı. Hele ayak parmaklarının donduğunu hissettiğinde…

Nikita hastanede iki ay yattı. Üç parmağını kestiler, kalanlar iyi oldu. Adamcağızın yirmi yıl daha sapasağlam yaşayacak ömrü varmış. Başlangıçta zenginlerin yanında ırgat durdu, kocayınca bekçilik yaptı. Ancak şu yakınlarda öldü, ölümü de tam istediği gibi oldu. Evinde, tasvirlerin altında, yanan balmumları tutuşturdular el erine. Ölmeden önce yaşlı karısından af diledi, fıçıcıyla düşüp kalkmasından ötürü onu bağışladığını söyledi. Oğluyla, torunlarıyla ayrı ayrı uğurlaştı.

Gelinini beleş geçinen birinin yükünden kurtaracağına; bıkkınlık getirdiği bu yaşamdan başka bir yaşama, her yıl biraz daha çekici ve anlamlı gelen bir başka yaşama geçeceğine sevine sevine öldü… Şimdi bulunduğu yerin buradan daha iyi olup olmadığını, gerçek ölümden sonra uyanınca düş kırıklığına uğrayıp uğramadığını biz de oraya gidince göreceğiz. Kimbilir, Nikita belki de umduğunu bulmuştur.

ÜÇ ÖLÜM

1

Mevsimlerden güzdü. Büyük yolda iki araba tırısla koşturuyordu. Öndeki posta arabasında iki kadın oturmaktaydı: Biri zayıf, solgun yüzlü bir hanımefendi; ötekiyse parlak kırmızı yanaklı, gürbüz hizmetçisi. Hizmetçinin kısa kesilmiş, kuru saçları soluklaşmış şapkasının altından ikide bir dışarı kaçıyor; kızcağız delik eldivenli kızarık el eriyle rüzg‰rda uçuşan saçlarını ikide bir düzeltiyordu. Havlu atkısıyla örttüğü iri göğüsleri gençliğinin, sağlıklı oluşunun birer belirtisi

gibiydi; canlı kara gözleri kah pencerenin ötesinde hızla geçen tarlalarda geziniyor, kah hanımına ürkek ürkek bakıyor, kah arabanın köşelerinde tasayla dolaşıyordu. Hanımefendinin file içinde arabanın tavanına asılmış şapkası burnuna değecekmiş gibi, bir ileri, bir geri gidip gidip geliyordu.

Kızın dizlerinin üstünde bir köpek yavrusu vardı. Ayaklarını döşemede duran bir kutunun üstüne koymuştu; araba sarsıldıkça yayların çıkartığı gıcırtıyla camların şıngırtısına uygun olarak, zor işitilir bir sesle bu kutuyu tıkırdatıyordu.

Hanımefendi el erini dizlerinin üstünde kenetlemiş, gözlerini yummuştu. Sırtına yerleştirilen yastıklara yaslanmış otururken usul usul sal anıyor, yüzünü bel i belirsiz buruşturarak derinden derine öksürüyordu. Gecelik beyaz bir başörtüsü; ince, sarımsı boynuna bağladığı mavi bir eşarbı

vardı. Düzgün bir ara çizgisi başörtünün altına doğru düzgün pomatlı sarışın saçlarını ikiye ayırıyordu. Bu geniş çizginin beyazlığında ölümü düşündüren soğuk bir hava vardı. Pörsük, biraz da sararmış derisi yüzünün ince, biçimli girinti çıkıntılarını gevşek bir biçimde sarıyor; yanaklarında, elmacık kemiklerinin üzerinde hafifçe kızarıyordu. Dudakları kuruydu, kıpır kıpır ediyordu durmadan. Seyrek kirpikleri kıvrılmaksızın dik dik duruyordu. Mantosu, düşük göğsünde düz çizgiler yapmıştı. Gözlerinin kapalı olmasına karşın yüzü yorgunluk, sinirlilik, çoktandır çekmeye alıştığı bir acıyı anlatıyordu.

Dirseklerini iki yana dayayan uşak, önde arabacının yanında uyukluyordu. Posta arabacısı keyifli keyifli bağırarak, ter içinde kalmış dörtlüyü (*) sürüyor, arasıra arkadaki kupa arabasında bağırıp duran öbür arabacıya dönüp bakıyordu. Şınaların geniş, koşut izleri balçıkla kaplı yolda düzgün iki çizgi halinde hızla uzayıp gidiyordu.

Gök, kül rengi ve soğuktu; tarlalara, yola rutubet kokan bir karanlık çökmüştü. Arabanın içi boğucu sıcaktı, havasına kolonya ve toz kokusu sinmişti.

Hasta, başını geriye atıp gözlerini yavaşça açtı. İri gözleri ışıl ışıldı; çok güzel, koyu bir rengi vardı

gözlerinin. Ayağına hafifçe değen, hizmetçinin mantosunun ucunu, güzel, zayıf eliyle sinirli sinirli iterek;

- Öf, gene uyandırdın beni! dedi.

Ağzı tuhaf bir biçimde çarpıldı. Matriyoşa iki eliyle birden mantosunun eteklerini topladı, güçlü

bacakları üstünde doğrulup biraz geriye oturdu. Taze yüzü parıltılı bir kızıl ığa büründü. Hastanın güzel koyu gözleri, hizmetçinin hareketlerini kıskançlıkla izliyordu. O da iki eliyle oturduğu yere dayandı, daha arkaya oturmak için doğrulmak istedi, ama buna gücü yetmedi. Ağzı çarpıldı; zaval ı bir insanın kötücül, karanlık, alaycı anlatımı yayıldı yüzüne.

- Biraz yardım edeyim demezsin, değil mi? diye söylendi. Ah, İstemez istemez! Kendim kalkarım; yalnız, arkama şu çuval arını koyma lütfen!… Tamam, yeter, beceremiyorsan bırak daha iyi!

Gözlerini kapardı, sonra yeniden açarak hizmetçisine baktı. Matriyoşa da ona bakarken kırmızı, alt dudağını ısırıyordu. Hastanın göğsünden derin bir “Ah!” yükseldi, ama bu iç çekmesi daha sonra ermeden öksürüğe dönüştü. Kadın yüzünü geriye çevirdi, buruşturdu, iki eliyle göğsünü

tuttu. Öksürüğü geçince gözlerini yeniden yumdu, kımıldanmadan oturmasını sürdürdü. Matriyoşa atkısının altından tombul elini dışarı çıkardı, göğsünde istavroz işareti yaptı.

Hanımefendi hemen gözlerini açarak sordu:

- Nedir o?

- Menzil hanı, efendim.

- Neden istavroz çıkardığını soruyorum sana!

- Kilise gördüm de, efendim.

Hasta kadın yüzünü pencereye döndü; arabanın, çevresini dolaştığı büyük köy kilisesine dik dik bakarak usulca istavroz çıkarmaya başladı.

Posta ve kupa arabaları arka arkaya hanın önünde durdular. Kupa arabasından hasta kadının kocasıyla doktoru inerek posta arabasına yaklaştılar.

Doktor kadının nabzına bakarken;

- Kendinizi nasıl hissediyorsunuz? diye sordu.

Kocası da Fransızca;

- Ee, nasılsın dostum, yorulmadın ya? dedi. İnmek ister misin?

Matriyoşa çıkınları topladı, konuşulanları dinlememek için bir köşeye çekildi.

Hasta kadın arabadan inmeye niyetli görünmüyordu. Kocasının sorusuna;

- Pek iyi değilim, diye karşılık verdi. Her zamanki gibi. Siz gidin, ben arabada kalacağım.

Kocası biraz daha bekledikten sonra hana doğru yürüdü. Matriyoşa arabadan fırlayıp çıktı, çamurların içinden ayaklarının ucuna basa basa hanın kapısına doğru koştu.

Hasta, pencerenin önünde dikilen doktoruna;

- Kendimi iyi hissetmiyorum ama, bu sizin kahvaltı yapmanıza engel değil. Buyurun, siz de gidin, diyerek hafifçe gülümsedi.

Doktor onun yanından sessizce uzaklaşıp hanın merdivenlerinden çabuk çabuk tırmanırken, kadın kendi kendine söyleniyordu:

- Hiçbirinin bana aldırdığı yok. Sağlamlar hastanın halinden ne anlar! Ah, aman Tanrım!

Hasta kadının kocası, doktorla karşılaşınca el erini neşeli bir gülümsemeyle ovuşturdu.

- Bakın, Edvard İvanoviç. Yemek sepetini getirmelerini emrettim. Bir şeyler atıştıralım mı? Ne dersiniz?

- İyi olur, derim.

Adam sesini alçaltıp kaşlarını kaldırarak sordu.

- Ee, hastanın durumu nasıl?

- Söylemiştim, değil İtalya’ya, kesinlikle Moskova’ya bile yetişemez. Hele bu

havada!

Hastanın kocası yüzünü bir eliyle kapadı, inler gibi;

- Ne gelir elden! Ah, aman Tanrım! Aman Tanrım! dedi.

Sonra da yemek sepetini getiren adama seslendi;

- Buraya getir!

Doktor pişmanlıkla omuz silkti.

- Karınızı keşke yerinden hiç kıpırdatmasaydık. Evinizde kalsaydı.

Öbürü kendini savunmaya çalıştı:

- Söyleyin, Al ah aşkına, ben daha ne yapabilirdim? Biliyorsunuz, evde kalması için ne kadar uğraştım! Etkili ilaçlardan, yalnız bırakmak zorunda kalacağımız çocuklardan, işlerimin çokluğundan söz ettim; beni dinlemek bile istemedi. Sağlam biriymiş gibi yurt dışında yaşama tasarıları kuruyor. Kendisine durumunu açıkça söylemek, doğaldır ki, onu öldürmek olurdu.

- Vasili Dmitriç, şunu iyice bilin, karınız artık ölmüştür. Akciğerleri olmazsa insan yaşayamaz; akciğerse yeniden büyümez. Üzücü bir durum, ama ne yaparsınız! Bizim çabamız, son dakikalarını elden geldiğince rahat geçirmesi içindir. Ayrıca bir de papaz bulmamız gerekiyor.

- Ah, aman Tanrım!… Ona son olarak ne istediğini sorarken düşeceğim durumu gözünüzün önüne getirin. Ne derseniz deyin, ona bunu söyleyemem. Ne kadar iyi bir insan olduğunu siz de biliyorsunuz.

Başını anlamlı anlamlı sal ayan doktor;

- Gene de onu yolculuğa kışın çıkmaması konusunda ikna edin. Yoksa yolda işi bitik, dedi.

Hancının kızı başına kışlık atkısını atmış, arka merdivenin çamurlu sahanlığında tepinerek bağırıyordu:

- Aksiyuşa, Aksiyuşa, haydi gel! Şirkinskli hanımefendiyi görelim. İnce

hastalıktan Avrupa’ya götürüyorlarmış. Ömrümde hiç veremli görmedim.

Aksiyuşa eşikten atladı, ikisi el ele tutuşarak dışarıya çıktılar. Yavaş adımlarla posta arabasının yanından geçerlerken perdesi inik pencereye baktılar. Hasta, onlara başını döndürdü, ama iki kızın kendisine baktığını fark edince kaşlarını çattı, yüzünü arkaya çevirdi.

- Vay anacı-ğı-ı-m! dedi, hancının kızı. Ne güzel, pırlanta gibi bir kadındı! Ama şimdi mum gibi erimiş. İnsan bakmaya korkar. Sen de gördün değil mi, Aksiyuşa?

Aksiyuşa onu doğruladı:

- Ne kadar da çökmüş! Gözleri iyice çukurlarına kaçmış. Haydi bir daha bakalım! İşte, işte, yüzünü arkaya çevirdi, ama ben gene gördüm. Çok yazık! Sen de acıdın mı, Maşa!

Maşa arkadaşının sorusuna yanıt olarak;

- Öf, ne çok çamur var! dedi.

Sonra ikisi yan yana hana doğru koştular.

O sırada hasta şöyle düşünüyordu: “Anlaşılan korkulacak biri olmuşum. Hemen yola çıkmalıyım.

Çok geçmez, iyileşirim.”

Lokmasını çiğneye çiğneye posta arabasına yaklaşan kocası;

- Ee, nasılsın dostum? diye sordu bir daha.

Hasta kadın; “Hep aynı soru, durmadan da yer, içer” diye düşündü. Dişlerinin arasından;

- Eh, şöyle böyle, diye mırıldandı.

- Biliyor musun, dostum. Korkarım, bu havada yol arda daha kötüleşeceksin. Edvard İvanoviç de aynı kanıda. İstersen geriye, evimize dönelim.

Kadın öfkeli öfkeli susuyordu.

- Hava düzelir, yol ar bataklık durumundan kurtulur, sen daha da iyileşirsin. O zaman hep birlikte gider, güzel bir tatil geçiririz.

- Beni bağışla. Seni hiç dinlemeseydim şimdi çoktan Berlin'deydim. Üstelik tümüyle iyileşmiştim.

- Ne yaparsın, meleğim? Biliyorsun o zaman fırsat bulamadık. Ama şimdi bir ay daha dişini sıksan iyice düzelirsin. Ben de işlerimi düzene koyduktan sonra çocukları yanımıza alır…

- Çocuklar turp gibi, bense değilim.

- Biraz anlayışlı ol, şekerim. Bu hava sağlığına hiç yaramaz, yolda iyice bozulabilir. Hiç olmazsa evde…

Hasta kadın, kocasının sözünü yine sertçe kesti:

- Evde ne? "Evde ölmek daha mı kolay!" demek istiyorsun?

Ama "ölmek" sözü onu korkutmuş olmalı ki, kocasına yalvarırcasına, sorar gibi baktı. Adam gözlerini önüne indirdi, sustu. Kadının ağzı çocukça büzüldü, gözlerinden yaş boşandı. Kocası

atkısına sarınarak arabadan uzaklaştı.

Kadın;

- Hayır, gitmek istiyorum, dedi.

Gözlerini göğe kaldırdı, el erini kenetledi, kendi kendine şu sözleri fısıldamaya başladı:

- Ulu Tanrım, bütün bunlar neden? Neden kulunun çektiği bu acılar?

Gözlerinden durmadan yaşlar akıyordu. Tanrı'ya uzun uzun yalvardı, yakardı, ama göğsü hep ağrıyor, sıkışıyordu. Gökyüzü, tarlalar, yol, hep öyle kül rengi, bulanıktı. Güz sisi her yere, ne daha az, ne daha çok, çamurlu yol ara, damlara, posta arabasına, gür neşeli sesleriyle konuşarak posta arabasını yağlayan, şuraya buraya koşuşan arabacıların tulumlarına iniyor, her şeyi boz bir renge boyuyordu…

2

Araba koşulmuştu, ama arabacı ağırdan alıyordu. Adam bir ara arabacıların kaldıkları kulübeye daldı. Burası bunaltıcı sıcak, karanlık bir yerdi; hava ağırdı. İçerisi pişmiş ekmek, kapuska, koyun postu, insan kokuyordu. Küçücük izbeye beş-on arabacı doluşmuştu, aşçı kadın ocağın yanında yemek işleriyle uğraşıyordu. Fırının üstündeyse koyun postlarına sarınmış hasta bir adam yatmaktaydı.

Kırbacı kemerine sokulu, tulum giymiş genç arabacı odaya girince, hastaya;

- Hvedor (*) Dayı! Hvedor Dayı! diye seslendi.

Arabacılardan biri;

- Ne bağırıp duruyorsun, kalın kafalı? Görmüyor musun, adam hasta? Fedka (**) ile bir alıp vereceğin mi var! Haydi git, seni arabadan bekliyorlar, diye çıkıştı.

Saçlarını arkaya atıp kemerindeki eldiveni düzelten delikanlı, berikini;

- Çizmelerini isteyecektim, kendiminkiler iyice eskidi de, diye yanıtladı.

Sonra ocağa doğru yürüdü.

- Hey, Hvedor Dayı! Uyuyor musun?

Zayıf bir ses oradan;

- Ne var, ne istiyorsun? diye karşılık verdi.

Sonra kızıl, sıska bir yüz fırının üzerinden eğildi. Kıl arla örtülü, zayıf, sararmış el eriyle kirli gömleğini, sivri omzunun üzerinden sarkan cepkenini düzeltti.

- Su verin bana… Sen ne istiyordun, yeğenim?

Delikanlı bir çanak su verdi. Ağırlığını bir bacağından öbürüne devirerek;

- Şey… Fedya, sana belki yeni çizme gerekmez şimdi, dedi. Yola gitmeyeceksen onları bana verir misin?

Hasta adam yorgun başını, içinde suyun ışıldadığı çanağın üstüne eğdi, seyrek

sarkık bıyıklarını

loş suya daldırarak zayıf, kanmaz bir biçimde içti.

Karmakarışık sakalı kir içindeydi; ölgün, donuk gözlerini genç arabacının yüzüne güçlükle doğrulttu. Suyu içince ıslak dudaklarını silmek için elini kaldırmak istedi, ama bunu yapamadı, ağzını cepkenin yenine sildi. Konuşmaksızın, burnundan soluyarak gücünü toplamaya çalışırken delikanlının gözlerine süzgün süzgün bakıyordu.

Genç arabacı;

- Yoksa çizmelerini bedavaya başkasına mı söz verdin? dedi. Yolda ayaklarım ıslanacak; terslik bu ya, hemen işim de var. Kendi kendime, bak Serega, dedim, gel sen Fedka'nın çizmelerini iste, belki artık onun işine yaramaz… Yoksa kendin mi kul anacaksın çizmeyi? Hadi, yanıt ver bana!…

Hastanın göğsünde bir şey sıkışıp hırlamaya başladı, adam ikiye büküldü. Gıcık verici, sonu gelmez öksürükten boğulacak gibiydi.

Aşçı kadın ansızın, kulakları çınlatırcasına, öfkeyle bağırdı:

- Nasıl kul ansın gayri? İki aydır fırının üstünden inmiyor! Nasıl öksürdüğünü görmüyor musun?

Zaval ının ta içine işlemiş. Çizmeleri nerede kul anacak? Yepyeni şeyler gömülecek değil ya…

Zamanı çoktan geldi hani! Tanrım, sen bu ihtiyarın kusurlarını bağışla! Görüyorsunuz, nasıl uğunuyor. (Katılıp kaldı.) Onu başka bir eve mi götürmeli, ne yapmalı!… Böyleleri için hastaneler varmış, diyorlar. İş mi yani, bütün köşeyi tuttu, tamam! İnsana soluk aldırmazlar. Bir de temizlik istemezler mi insandan!

Posta sürücüsü kapıdan seslendi:

- Hey, Serega, hadi arabanın başına gel! Efendiler seni bekliyorlar.

Serega, hasta ihtiyarın yanıtını beklemeden gitmek istedi, ama beriki öksürükler arasında ona bir şeyler söylemek istediğini gözleriyle işaret etti.

Öksürüğünü bastırıp biraz dinlenince;

- Serega, çizmeleri al, dedi.

Sonra hırıltılı sesiyle;

- Yalnız, ölünce mezarıma taş koydur, diye ekledi.

- Teşekkür, dayı. Çizmeleri alıyorum, taşı da koyduracağım. Yemin ederim…

Hasta bir daha zorlanarak;

- Bakın, çocuklar, siz de işittiniz, dedi.

Sonra gene iki büklüm eğilerek öksürmeye başladı.

Arabacılardan biri;

- Tamam, işittik, dedi. Serega, haydi git artık, yoksa postabaşı gene koşar gelir. Biliyorsun, Şirkinsli hanımefendi ağır hasta.

Serega, ayağına büyük gelen delik çizmelerini ateş gibi çıkarıp iskemlenin altına fırlattı. Fiyodor Dayı‘nın yeni çizmeleri ayaklarına tıpatıp uygun gelmişti, bunlara baka baka arabaya doğru seğirtti.

Serega, arabanın sürücü yerine çıkıp dizginleri toplarken, elinde boya çanağı tutan bir arabacı;

- Ne çizme ya! dedi. Getir, şunu bir güzel boyayayım! Bedava verdi demek?

Serega ayağa kalktı, paltosunun eteklerini kıvırdı:

- Kıskandın mı? Bak hele şuna!

Sonra kamçısını sal ayarak atları sürdü.

- Haydi, aslanlarım!

Yolcuları, bavul arı, öteki yükleriyle birlikte posta ve kupa arabaları, kurşun rengi sonbahar sisinde yavaş yavaş gözden kaybolarak ıslak yolda koşmaya başladılar.

Hasta arabacı, havasız kulübede fırının üzerinde kaldı. Doya doya öksüremeden, son gücünü

toplayarak öbür yana döndü, sessizleşti.

Akşama kadar kulübeye girdiler, çıktılar, öğle yemeği yediler; hastadan hiç ses yoktu. Yatmadan önce aşçı kadın fırının üstüne tırmandı, yaşlı adamın bacakları üzerinden gocuğunu çekti.

- Sen bana kızma, Nastasya! dedi hasta. Çok sürmez, köşeyi boşaltırım.

- Ziyanı yok, sen canını sıkma… Hvedor Dayı, söyler misin, neren ağrıyor?

- Hep karnım ağrıyor. Al ah bilir, hastalığım nasıl bir şey…

- Öksürdüğüne göre, korkarım, boğazın da ağrıyordur!

- Ağrımayan nerem var ki! Ecel geldi, baş ağrısı bahane. Ah, aman karnım!

Fırının üstünden inerken hastanın üzerine cepkeni düzelterek örten Nastasya;

- Bacaklarını ört, ha şöyle! dedi.

Geceleyin bir kandil kulübeyi ölgün ölgün aydınlatıyordu. Nastasya ile on kadar arabacı - kimi yerde, kimi iskemlelerin üzerinde - horultuyla uyuyorlardı. Yalnızca hasta adam hafif hafif hırıldıyor, öksürüyor, Fırının üzerinde bir o yana, bir bu yana dönüyordu. Sabaha doğru büsbütün sessizleşti.

Sabahın alaca karanlığında aşçı kadın uykulu uykulu gerinirken şöyle anlatıyordu:

- Düşümde bu gece şaşılacak bir şey gördüm. Hvedor Dayı fırının üzerinden inmiş, avluya odun kesmeye çıkmış. “Nastasya, ver şu baltayı” diyor, “sana yardım edeyim”. “Sen odun kırabilir misin?” diyorum. Ama elimden baltayı kapıyor, vurmaya başlıyor. Öyle atik, öyle becerikli kırıyor ki, yongalar havada uçuşuyor. “Nasıl olur”, diyorum, “sen hasta değil miydin?” “Hayır, ben sağlamım,” diyor. Sonra baltayı öyle bir savurdu ki, ödüm patladı sandım. Bir çığlık atmışım, o sırada gözlerimi açtım. Ne dersiniz, adamacağız ölmüş müdür? Hvedor Dayı! Hvedor Dayı!

İşitiyor musun beni?

Fiyodor’dan ses çıkmıyordu.

Uyanan arabacılardan beri;

- Öldü mü yoksa? dedi.

Ocağın üzerinden sarkan kızılımsı kıl ı cılız kol, soğuk ve sarımtıraktı.

- Ölmüş herhalde, gidip hancıya söylemeli.

Fiyodor’un akrabası yoktu, kimsesizdi. Ertesi gün koruluğun ötesindeki yeni mezarlığa gömdüler.

Nastasya gördüğü rüyayı, Fiyodor Dayı‘nın öldüğünü ilk olarak kendisinin bildiğini birkaç gün her önüne gelene anlattı.

3

Bahar gelmişti. Kentin ıslak sokaklarında, gübreli buzlar arasından şen derecikler şırıldıyordu.

Giysilerin renkleri parlak, yürüyen insanların konuşmaları canlıydı. Çitlerin arkasındaki bahçeciklerde ağaçların tomurcukları patlamak üzereydi. Serin esintiyle birlikte dal ar bel i belirsiz sal anıyordu. Duru damlalar dal ardan süzülüyor, sonra yere düşüyordu. Serçeler karmakarışık cıvıldaşıyor, küçücük kanatlarıyla pır pır ediyorlardı. Çitlerin, evlerin, ağaçların güneş düşen yerlerinde her şey kımıl kımıl, ışıl ışıldı. Yeri göğü dolduran tüm canlılar insanların yüreklerindeki aynı sevinçle, aynı yaşama isteğiyle doluydu.

Ana caddelerin birinde büyük bir konağın önüne taze saman serilmişti. Evde, yurt dışına gitmek isteyen o ölümcül hasta hanımefendi yatıyordu.

Odalardan birinin kapalı kapısının arkasında hastanın kocasıyla yaşlı bir kadın ayakta beklemekteydiler. Sedirde, elinde katlanmış bir şey tutan bir papaz, gözlerini yummuş oturuyordu.

Köşedeki Voltaire tipi koltukta yatan yaşlı bir kadın - hasta kadının annesi - acı gözyaşları

dökmekteydi. Yanında dikilen hizmetçi'nin elinde temiz bir mendil vardı. Hanımı isterse diye getirmişti. Bir başka hizmetçi, ihtiyarın şakaklarını ovuyor, serinletmek için başörtüsünün altına, kır saçlarına üflüyordu.

Hasta kadının kocası, kendisiyle birlikte kapının arkasında duran yaşlı kadına:

- Haydi, İsa yardımcınız olsun, dedi. Size çok güveni vardır; ayrıca onunla nasıl konuşacağınızı

biliyorsunuz. Sizden bütün istediğim, onu tam olarak ikna etmeniz, ölüme hazırlamanız.

Kadına kapıyı açmak üzereyken kuzeni olan yaşlı kadın onu durdurdu, mendilini birkaç kez gözlerine bastırarak başını sal adı:

- Umarım, ağladığım bel i olmaz.

Böyle diyerek kapıyı açtı, iç odaya girdi.

Hasta kadının kocası çok heyecanlıydı, hayli yorgun görünüyordu. Koltukta ağlayan yaşlı annenin yanına gitmek için yürümüştü ki, ona birkaç adım kala durarak geriye döndü, odada biraz gezindikten sonra papaza doğru yürüdü. Papaz adama baktı, kaşlarını kaldırıp ah çekti. Bu sırada kır düşmüş ufak sakalı kalkıp indi.

Adam;

- Aman Tanrım, diyerek içini çekti.

- Ne gelir elden?

Böyle söylerken kaşları ve sakalcığı bir daha havaya kalktı, indi.

Adam hemen hemen umutsuzluk içindeydi.

- Kaynanamın durumunu görüyorsunuz. Nasıl dayanacak, bilmem. Onun gibi sevmek, görülmedik bir şey. Peder, lütfen kadıncağızı yatıştırıp evden gitmesini sağlar mısınız?

Papaz ayağa kalktı, yaşlı kadına, hastanın annesine yaklaştı.

- Efendim, anne yüreğindeki duyguların derinliğini Tanrı‘dan başka kimse bilemez! Şurası bir gerçek ki, Tanrı bağışlayıcıdır.

Kadın sakinleşinceye kadar papaz konuşmasını sürdürdü:

- Tanrı esirgeyicidir. Size şunu arz edeyim, benim köyde, Mariya Dmitrevna’dan daha ağır hasta bir adam vardı. Ama, inanır mısınız, bir gün cahil bir esnaf, otlarla onu kısa zamanda iyileştirdi.

Adam şimdi turp gibi, Moskova’da yaşıyor. Vasili Dmitreviç‘e der dururum, bir de şu esnafa gitmeli. En azından hasta için avunma kaynağı olurdu… Tanrı güçlüdür.

İhtiyar kadın içini çekti:

- Hayır, kızım artık yaşamaz. Şurada benim gibi yaşlı biri dururken Tanrı onun canını alıyor!

Ve isteri hıçkırığı üzüntüsünü unutturacak kadar çoğaldı.

Hastanın kocası yüzünü el eriyle kapadı, koşarak dışarı çıktı. Koridorda birbirlerini kovalayarak koşuşan kızıyla oğluna rasladı.

Çocukların dadısı adamı görünce;

- Çocukları annelerine götürmemi buyurmaz mısınız? diye sordu.

- Hayır, onları görmek istemiyor. Görürse sinirleri iyice bozulur.

Oğlan bir dakika durdu, babasının yüzüne dik dik baktı, sonra bir ayağıyla tekme atıp neşeyle bağırdıktan sonra koşmaya başladı.

Koşarken kız kardeşini göstererek;

- Babacığım, şuna bak, yağız at gibi! diye bağırıyordu.

Bu arada öteki odada adamın kuzeni olan yaşlı kadın, hastanın başucunda oturuyor, ustalıkla yönettiği konuşmayla onu ölüm düşüncesine hazırlıyordu. Doktor pencerenin önünde ilaç

karıştırmaktaydı.

Sağına-soluna yastık konularak oturtulan beyaz sabahlıklı hasta kadın; konuşmadan kocasının kuzeni yaşlı kadına bakıyordu. Bir ara berikinin sözünü keserek;

- Ah dostum, dedi, benimle böyle konuşmayın. Çocuk değilim artık. Hıristiyanım, her şeyi biliyorum. Çok yaşamayacağımı da, kocam sözümü dinleyip İtalya'ya götürseydi belki, hatta yüzdeyüz iyileşirdim, onu da biliyorum. Oraya gitmemiz gerektiğini herkes söyledi. Ama elden ne gelir, Tanrı böyle istemiş! Anlıyorum, günahımız çok, ama Tanrı'nın bağışlayıcılığına güveniyorum.

Bu dünyada herkes affedilecektir. Kendimi anlamaya çalışıyorum. Benim günahım da çoktur, dostum. Buna karşılık çok acı çektik. Acılara sabırla dayanmaya çalıştım…

- Öyleyse, papazı çağıralım mı? Dua okunurken daha da rahatlarsınız…

Hasta kadın, "evet" anlamında başını eğdi. Sonra da;

- Ulu Tanrım, ben günahkar kulunu bağışla, dedi.

Yaşlı kadın dışarı çıkarak papaza göz kırptı. Hastanın kocasına gözlerinden yaşlar aka aka;

- Sanki bir melek, dedi.

Adam da ağlamaya başladı, papaz hastanın odasına girdi. İhtiyar anne kendinden geçmiş, uzun koltukta yatıyordu; birinci oda büsbütün sessizleşmişti. Beş dakika sonra papaz odadan çıktı, kalpağını çıkarıp saçlarını düzeltti.

- Çok şükür, şimdi daha sakin, dedi. Sizi görmek istiyorlar.

Kocasıyla kuzeni içeri girdiler. Hasta, aziz tasvirine bakarak sessiz sessiz ağlıyordu.

Adam;

- Kutlarım seni, dostum, dedi.

İnce dudaklarında hafif bir gülümseme dolaşan hasta kadın, ağır ağır

konuşuyordu:

- Teşekkür ederim. Şimdi çok daha iyiyim, anlaşılmaz bir haz duyuyorum. Tanrı ne kadar bağışlayıcıymış, doğru değil mi? Tanrı esirgeyicidir, her şeye gücü yeter!

Islak gözleri duvardaki tasvire çakılmış gibiydi. Coşkulu yakarışlarına hiç ara vermiyordu.

Sonra birden hatırına gelmiş gibi işmarla kocasını yanına çağırdı. Zayıf, üzgün bir sesle;

- Ne zaman bir isteğimi yerine getireceğini göreceğim? dedi.

Kocası boynunu uzattı, saygıyla dinlerken sordu.

- Ne istiyorsun, hayatım?

- Sana kaç kez söyledim! Bu doktorlar bir şey bilmezler, basit hekimler vardır, insanı kolayca iyi ederler, diye… Bak, peder de söyledi… Bir esnaf varmış… Ona gidelim.

- Kime, hayatım?

- Aman Tanrım, beni neden anlamak istemiyorsun?

Sonra yüzünü buruşturdu, gözlerini kapadı.

Doktor, hastaya yaklaşarak kolunu tuttu. Nabız fark edilir derecede gitgide zayıflıyordu. Adama göz kırptı. Hasta bunu görerek korkuyla çevresine bakındı. Kuzeni arkasını döndü, ağlamaya başladı.

- Ağlama, dedi hasta kadın. Hem kendini, hem de beni üzüyorsun. Son gücümü de şu ağlaman alıyor.

Kuzeni, hastanın elini öptü.

- Sen bir meleksin. Bir meleksin sen.

- Hayır, şuradan öp. Yalnızca ölülerin eli öpülür. Aman Tanrım! Aman Tanrım!

O akşam ölen hasta kadın, büyük evin salonunda bir tabuta konuldu. Kapıları kapalı geniş odada bir papaz yamağı burnundan çıkan ölçülü sesiyle Zebur okumaya başladı. Parlak balmumu ışığı

yüksek gümüş şamdanlardan ölünün soğuk alnına, balmumu renginde el erine, diz ve ayaklarının çıkıntıları korkunç bir biçimde kabaran örtünün taşlaşmış kırışıklarına düşüyordu. Papaz yamağının tekdüze bir okuyuşu vardı, bir şey anlamadan ağzından dökülen sözler sessiz salonda garip bir biçimde çınlayarak kayboluyordu. Arasıra uzak bir odadan çocuk sesleri, ayak patırtıları

geliyordu.

Zebur'un sözleri şöyleydi: "Yüzünü örtersin utanırlar; canlarını alırsın ölürler, küle dönerler. Ruh gönderirsin, canlanırlar, yeryüzünü şenlendirirler. Tanrı'ya sonsuz hamdolsun!"

Ölünün yüzü katı, durgun, ürkütücüydü. Ne temiz soğuk alnında, ne de sertçe kapanmış ağzında hiçbir kıpırdanma yoktu.

4

Bir ay sonra kadının mezarının üzerinde taş bir anıt (*) yükseldi.

Arabacının mezarındaysa hiçbir şey yoktu; yalnızca bir insanın geçmiş varlığının tek belirtisi olarak, toprak tümseğin üstünde körpe yeşil otlar büyümüştü.

Günün birinde menzil hanındaki aşçı kadın;

- Serega, dedi. Hvedor'un mezarına taş dikmezsen günaha girersin. "Kış gelsin" diye oyaladın durdun. Peki verdiğin sözü niçin tutmuyorsun? Hepimiz işittik, ben de tanığım. Biliyorsun, kendisi bir kez sana geldi; taşını dikmezsen bir daha gelir, boğar seni val ahi!

Serega:

- Hah, "Dikmeyeceğim!" diyen mi var? Dikeceğim. Hem de bir buçuk rublelik taş alıp dikeceğim.

Sözümü unutmadım, ama taşı çok uzaktan getirtmek gerek. Kente işim düşerse, alırım.

Yaşlı bir arabacı oradan atıldı:

- Bari bir haç dikeydin. Böylesi büsbütün kötü. Adamın çizmelerini giyiyorsun.

- Haçı nereden bulayım? Ağaçtan yontamazsın ya!

- Şunun söylediğine bak! Ağaçtan yontamazmış! Eline bir balta al, erkenden ormana git, ağaçlardan birini kesiver. Dişbudak mı olur, yoksa başka bir cins mi?.. İşte sana haç! Daha olmazsa korucuya bir şişe içki götürürsün. Her ıvır zıvır için içki götürmeye de kalkma ha!

Geçenlerde arabanın özek tahtasını kırdımdı, yepyeni bir tane yapmak istedim, ağaç kesmek için gittiğimde kimse bir şey söylemedi.

Erkencecik, henüz şafak sökerken Serega bir balta aldı, ormana yol andı.

Henüz güneş ışınlarının aydınlatmadığı, yeni düşmüş çiyin donuk örtüsü her yeri kaplamıştı.

Ufkun doğaya düşen bölümü ince bulutların sardığı gökyüzünde güneşin aydınlığını yansıtırken bel i belirsiz ağarıyordu. Ne yerde bir otçuk, ne de dal arda bir yaprak kıpırdıyordu. Ormanın sessizliğini bozan tek ses ağaçların sık dal arından gelen kanat çırpmalar, bir de arabacı yürürken otlarda çıkardığı hışırtılardı. Derken, ansızın tuhaf, doğaya yabancı bir ses işitildi; sonra bu ses ormanın kıyısında donup kaldı. Sonra aynı ses bir daha, bir daha duyuldu; ağaçlardan birinin gövdesi bu gürültüyü biteviye takırtılarla çevreye yaymaya başladı. Takırdayan ağaç garip bir biçimde sarsıldı, gürbüz yapraklar kendi aralarında bir şeyler fısıldaştılar, dal ardan birine konmuş

olan bir narbülbülü kanatları ıslık çalarak iki kere pır pır etti, kuyruğunu sal aya sal aya başka bir ağaca kondu.

Balta, alttan alttan gittikçe boğuk sesler çıkararak kütürdüyor; yavaş, beyaz yongalar çiy düşmüş

otlar üzerine saçılıyordu. Derken, vuruşlarla birlikte hafif bir çatırtı işitildi. Ağaç bütün gövdesiyle titredi, biraz eğildi, sonra kökü üzerinde korkuyla irkilerek yeniden doğruldu. Bir an için her şey sustu, ama ağaç bir daha eğildi, gövdesinden yükselen çatırdılar çoğaldı, budakları kırılıp dal arı

alta doğru sarkarak baş aşağı kara toprağa devrildi. Balta takırtıları, ayak sesleri bıçak gibi kesildi.

Narbülbülü kanat çırptı, daha yükseklere uçtu. Kanatlarıyla dokunduğu bir dalcık bir süre sal andı, sonra öteki dal ar gibi dondu kaldı. Yeni açılan boşlukta kımıltısız dal arın yaprakları daha bir diri görünüyordu.

Güneşin ilk ışıkları, arkası görünen bulutu delip gökte parladı, sonra yavaş yavaş her yere yayıldı.

Koyu sis çukurlarda harelenmeye, çiy damlaları yeşil iğin üzerinde ışıl ışıl oynamaya başladı.

Ağaran saydam bulutlar mavi gökte şuraya buraya dağıldı. Kuşlar ormanın sık yerlerine uçuştular, sanki yok olmaktan zor kurtulmuşlar gibi mutlulukla cıvıldaştılar. Semiz yapraklar sevinçli bir durgunluk içinde dal arında fısıldaşmaya başladılar. Ayakta kalan ağaçların tepeleri yerde yatan ölü ağacın üzerinde saygıyla, usuldan usula salındılar.

ÇİLEKLER

Rüzg‰rsız, sıcak temmuz günleri. Ormanlarda ağaçlar sık, gürbüz, yeşil yapraklarla örtülü; ancak şurada burada kayın ve ıhlamur ağaçlarının sararan yapraklarına raslanıyor. Yabangülü

çalıları kokulu çiçeklerle donanmış, orman arası çayırlıkları bal rengi yoncalar bürümüş, yarı

yarıya olgunlaşan çavdar başakları sık, uzun saplarında sal anıp dalgalanıyor. Düzlüklerde çul uklar ötüşüyor, arpa ve çavdar tarlalarında bıldırcınlar cıvıldaşıp pır pır ediyor, ormanlarda bülbül er arada bir uzun uzun şakıyor, sonra birden susuyor. Hava yakıcı sıcak. Yol ar bir parmak tozla kaplı, şöyle hafif bir yel esmeye görsün, hemen koyu bir bulut yükselerek bir o yana, bir bu yana savruluyor.

Köylüler yapılarına son taşları koyuyor, tarlalara gübre taşıyor. Hayvanlar yeni otun çıkmasını

bekleyerek nadaslarda aç aç dolaşıyor. Ahırlarına girmek istemeyen ineklerle danalar kuyruklarını

havaya dikip böğürerek sığırtmaçlardan kaçıyor. Yol arda, bayırlarda atları çocuklar koruyor.

Kadınlar ormanlardan çuval çuval ot taşıyor, kızlarla çocuklar kovalaşarak çalıların arasından geçiyor, ormanın kesilmiş yerlerinden çilek toplayıp yazlığa gelenlere satıyor.

Süslü bir mimariyle yapılmış pırıl pırıl evlere yazlığa çıkanların kimisi kum döşeli bahçe yol arında pahalı, temiz, yazlık giysileriyle, el erinde şemsiyeler, gezinirken; kimisi de sıcaktan yorulmuş, ağaç altlarında, kameriyelerde oturarak ufacık süslü masalarda çaylar, soğuk içecekler içiyor.

Nikolay Semyonoviç'in balkonlu, sundurmalı, teraslı, kuleli, gıcır gıcır, pırıl pırıl, tertemiz, görkemli kır evinin önünde, çıngıraklı üç atın çektiği bir kupa arabası duruyordu. Arabacının dediğine göre başkentli (*) bir beyefendiyi "al aşağı, ver yukarı" sıkı bir pazarlık sonunda on beş rubleye getirmişti.

Liberal düşünceli olmakla ün yapan bu beyefendi, çara bağlılık havası verilen, ama aslında en özgür düşüncelerin tartışıldığı bütün toplantılarda, kurul arda, derneklerde boy gösterirdi. Şimdi de başkentten kalkıp bir dostunun, daha doğrusu epeyce kafa dengi olan çocukluk arkadaşının kır evine gelmişti. İşlerinin çokluğu dolayısıyla gündüzleri kentte kalır, yazlıktaki dostlarını ziyarete ancak akşam üzerleri çıkardı.

Bu iki dostun ayrıldıkları tek nokta, anayasa ilkelerinin uygulanma biçimiydi. Petersburglu konuk daha çok Avrupalıydı, hatta biraz toplumculuğa eğilimi bile vardı; doldurduğu mevkilerden dolayı

da eline bavul dolusu para geçerdi. Tam bir Rus insanı, bir Ortodoks olan Nikolay Semyonoviç ise Panislavizme yakınlık duyardı; arazisinin genişliğini sorarsanız, binlerce dönümden aşağı değildi.

Birlikte bahçede beş çeşitten oluşan bir öğle yemeği (*) yediler, ama sıcak yüzünden fazla bir şey yiyememişlerdi. Bundan dolayı da, hatırlı konuk için el erinden geleni yapan kırk ruble aylıklı

işçiyle yamaklarının emekleri boşa gitti. Bütün yedikleri, taze akbalık (sudak) üstüne soğuk sebze haşlamasıyla çeşit çeşit sebzelerin, bisküvilerin süslediği renk renk dondurmalar oldu. Yemekte bulunanlar; sözü geçen konukla liberal görüşlü bir doktor, çocukların öğretmeni olan ateşli bir üniversiteli (ileri

derecede bir toplumcu olan bu gencin dizginlerini ancak Nikolay Semyonoviç

toplayabiliyordu), Nikolay Semyonoviç‘in karısı Mari ve evin üç çocuğuydu. Bunlardan en küçükleri yalnızca börek yemeye gelmişti.

Yemek biraz uzun sürdü. Çünkü titiz bir kadın olan Mari, Goga’nın midesinin bozulmasından korkuyordu. (Kalburüstü insanların yaptıkları gibi onlar da babasının adını taşıyan en küçük oğlana, Nikolay’a Goga diyorlardı.) Konuklarla Nikolay Semyonoviç arasında siyasal bir tartışma başlar başlamaz, düşüncelerini kimseden çekinmeden söyleyebildiğini göstermek isteyen ateşli öğrenci ağzını bir açıyor, herkes sus pus olup bir köşeye çekilince devrimci genci yatıştırmak Nikolay Semyonoviç‘e düşüyordu.

Yemek saat yedide bitti. Yemekten sonra hep birlikte terasa çıktılar; el erinde buzlu maden sularıyla beyaz şarap kadehleri, söyleşiye başladılar.

İlk anlaşmazlık, seçimlerin nasıl yapılacağı konusunda baş gösterdi. Seçimler iki dereceli mi olmalıydı, yoksa tek dereceli mi? Bu konuda sert bir tartışmaya tutuşmuşlardı ki, pencerelerine sineklere karşı tel gerilmiş salona çay içmeye çağırıldılar.

Çay masasının başında Mari’nin de katıldığı genel bir konuşma başladı, ama Goga’nın midesi bozulacak diye bir an gözünü oğlundan ayırmayan Mari’nin konuşulanlara pek aldırdığı yoktu.

Sanattan, resimden söz açılmıştı; Mari, dekadan (*) resimde görmezlikten gelinemeyecek bir Un je n’sais qoi (**) bulunduğunu kanıtlamaya çalışıyordu. Onun bu sırada dekadan resmi filan düşündüğü yoktu, her zaman söylediklerini bir daha söylüyordu, o kadar.

Masada dekadanlıktan mı, yoksa başka bir şeyden mi konuşulduğu Petersburglu konuğun hiç

umurunda değildi; herkesin söylediklerini onun da tıpkısıyla yinelemesi bu konuyla ne kadar az ilgilendiğini göstermeye yetiyordu. İkide bir karısının yüzüne bakan Nikolay Semyonoviç ise Mari’nin bir şeye canının sıkıldığını, az sonra tatsız bir olayın çıkabileceğini hissediyordu. Üstelik, karısının en az yüzüncü kez söylediği şeyi dinlemekten de artık bıkkınlık getirmişti.

Avludaki pahalı lambalarla fenerleri yaktılar. Çocukları yataklarına yatırdılar,

hastalanan Goga’yı

annesinin bakımlı el erine bıraktılar.

Nikolay Semyonoviç, konuk ve doktor oturup konuşmak üzere yeniden terasa çıktılar! Uşak masalara abajurlu mumlar, maden suları koydu; saat on iki sularında da asıl ateşli konuşma başladı. Rusya için büyük önemi olan böyle bir dönemde devletin ne gibi önlemler alması

gerektiğinden söz ediyorlardı. Sigaraların, konuşmaların sonunun geleceği yoktu.

Avlu kapısının dışında yemsiz bekleyen atlar ikide bir çıngıraklarını şıngırdatıyorlar, arabasında oturan yaşlı arabacıysa ikide bir esnerken başı önüne düşerek horluyordu. Yirmi yıl bir beyefendinin hizmetinde çalışan bu arabacı, içmek için kendine ayırdığı üç-beş rublenin dışında bütün aylığını kardeşine gönderirdi.

Yazlık evlerde ötmeye başlayan horozlardan sonra yakındaki bir evden de bir horoz çığlık çığlığa bağırınca arabacı uyanarak kendisini orada unutmuş olabileceklerini düşündü. Ama eve girip de terasta oturan müşterisinin h‰l‰ bir şeyler atıştırarak konuşmakta olduğunu görünce epey kaygılandı. Hemen uşağı aramaya başladı. Uşak, sofada emre hazır beklerken sandalyesinde uyuyakalmıştı. Arabacı uyandırdı onu. Eski bir konaklı (*) olan uşak, hizmeti karşılığında yılda eline geçen parayla (on beş rublelik ücreti, beylerden aldığı bahşişlerle yüz rubleyi bulurdu) beşi kız, ikisi oğlan, çok çocuklu ailesini geçindiriyordu. Uşak uyanır uyanmaz silkinerek üstünü başını

düzetti, ondan sonra arabacının artık gitmek istediğini bildirmek için beylerin yanına yol andı.

Uşak terasa geldiği sırada konuşma en ateşli yerindeydi. Tartışmaya bu sefer doktor da katılmıştı.

Hatırlı konuk:

- Rus halkının birtakım yabancı gelişme yöntemleriyle ilerlemesi gerektiğini kabul etmiyorum, diyordu. Her şeyden önce özgürlük gereklidir… Hem de özgürlüklerin en genişi… Başkalarının haklarına son derece saygılı olmayı gerektiren bir özgürlük…

Adamcağız şaşırıp sözü dolaştırdığını, istediği biçimde konuşamadığını anlıyordu. Tartışma alabildiğine hızlandığı bir sırada kafasını nasıl toplar, neyi nasıl söyleyeceğini nereden bilebilirdi ki?

Zaten konuğu dinlemeyen Nikolay Semyonoviç pek beğendiği kendi düşüncesini ileri sürmek için can atıyordu.

- Doğru… Doğru söylüyorsunuz. Ama sizin dediğiniz, oybirliğiyle, herkesin kabul etmesiyle elde edilebilir. Köy kurul arı öyle değil midir?

- Ah, sizin şu köy kurul arınız yok mu?…

- İslav uluslarının kendilerine özgü görüşleri olduğunu yadsıyamayız, dedi doktor. Polonyalıların

“veto” hakkını ele alalım… Ama demiyorum ki, en iyisi budur!…

Nikolay Semyonoviç heyecanlandı.

- İzin verirseniz benim de söyleyeceklerim var. Rus ulusunun kendi özel ikleri, hem de…

Tam bu sırada üstünde uşak giysisiyle İvan’ın uykulu uykulu içeri girmesi efendisinin konuşmasını

yarıda kesti.

- Arabacı merak ediyor da efendim…

- Ona hemen geleceğimi söyleyin, fazla beklettiğim için ücretini fazla fazla öderim. (Petersburglu konuk, uşaklara “siz” diye seslenmesinden ötürü kendine ayrı bir övünme payı çıkarırdı.)

- Peki, efendim.

Uşak gitti. Böylece Nikolay Semyonoviç düşündüklerini sonuna kadar söylemek fırsatını buldu.

Ama bunları en az yirmi kez dinlemiş olan konukla doktor (o kadar olmamışsa bile onlara öyle geliyordu) hemen karşı çıktılar. Çok iyi tarih bilen konuk,

verdiği örneklerle Nikolay Semyonoviç‘e göz açtırmıyordu.

Doktor konuğun tarafını tutuyor, onun derin bilgisine hayran kalırken, böyle bir tanışma fırsatı

çıktığı için de bel i etmeden seviniyordu.

Konuşma o kadar uzadı ki, ormanın arkasındaki yolun öbür yanı aydınlanmaya başladı; bülbül er gece uykusundan uyandılar. Tartışmacılar h‰l‰ sigara üstüne sigara içiyor, konuşmanın ardı

arası kesilmiyordu.

Belki daha da arkası gelmezdi tartışmanın ama kapıyı açarak hizmetçi kız çıktı terasa.

Hizmetçi, kimsesiz bir kızdı, bu işte ekmek parası kazanmak için çalışıyordu. Bir zamanlar tüccarların yanında hizmet etmiş, tüccar kahyalarından biri onu baştan çıkarınca bir çocuk doğurmuştu. Sonra çocuk öldü, o da bir memurun evine hizmetçi girdi. Bu sefer de memurun oğlundan rahat yüzü göremez oldu. Daha sonra Nikolay Semyonoviç‘in evine aşçı yamağı olarak girdi. Artık peşini bırakmayan şehvet düşkünü beyler yoktu, aylığını düzenli olarak veriyorlardı.

Terasa, doktorla Nikolay Semyonoviç‘i hanımefendinin çağırdığını söylemek için gelmişti.

Nikolay Semyonoviç, “Goga’nın başına bir şey gelmiştir” diye düşündüyse de sormaktan kendini alamadı.

- Ne var, kızım?

- Nikolay Nikolayeviç rahatsızlar efendim. (Nikolay Nikolayeviç, yani “onlar”, çok yediği için bağırsakları bozulan Goga’dan başkası değildi.)

- Eh, artık gideyim, dedi konuk. Bakın, ortalık aydınlanmış. Ne kadar oturduğumuzun farkına varmadan sabah olmuş…

Bunları söylerken gülümsüyordu. Bunca zaman oturup konuştukları için hem kendini, hem de ötekileri takdir ettiği bel iydi.

İvan konuğun şapkasıyla şemsiyesini bulmak için yorgun yorgun sağa sola koşturdu durdu.

Eşyalarını en biçimsiz yere koyan, konuğun kendisiydi oysa. İvan bahşiş alacağını umuyordu, eli açık bir bey olan konuksa ona bir rubleyi esirgemeden verebilirdi. Ama konuşmanın heyecanıyla bunu çoktan unutmuş, ancak yolda uşağa bahşiş vermediğini hatırlamıştı. Yapacak bir şey yoktu artık.

Arabacı sürücü yerine geçti, dizginleri topladı, yanlamasına oturarak atları sürdü, çıngıraklar çın çın ötmeye başladı. Yumuşak yaylar üzerinde sal ana sal ana giden başkentli, onu evinde ağırlayan dostunun dar görüşlülüğünü, önyargılı oluşunu düşünüyordu.

Karısının yanına hemen gitmeyen Nikolay Semyonoviç de başkentli dostu hakkında aynı

kanıdaydı. “Şu Petersburgluların sınırlılığı da korkuç bir şey. Bir türlü bildiklerinden şaşmıyorlar.

Dediği dedik adamın!…” diye geçiriyordu içinden.

Karısının yanına gitmek için ağırdan alıyordu, nasıl olsa doktorun çocuğu görmesinden bir yarar sağlanamayacaktı. Çileklerdeydi bütün suç. Bir gün önce köylü çocukların eve getirdiği pek iyi olmamış çileklerden iki tabak dolusu almıştı, hem de fiyat bile kırmadan. Bunu gören oğlanlar tabakların başına üşüşerek hemen atıştırmaya koyulmuşlardı. Mari o sırada odasındaydı, daha sonra dışarı çıkıp da Goga’nın çilekleri tıkındığını öğrenince çok öfkelendi. Çocuğun midesi zaten bozuktu. Bunun üzerine kocasına verdi veriştirdi. Kocası da ona. Böylece tatsız bir konuşma, neredeyse ağız kavgası başladı. Akşamleyin Goga’nın durumu hiç iyi değildi. Nikolay Semyonoviç

bu kadarla geçeceğini sanırken bir de doktorun çağrılması işlerin kötüye gittiğini gösteriyordu.

Karısının yanına gittiği zaman onu benekli sabahlığını giymiş olarak buldu. (Bu sabahlık Mari’nin çok hoşuna giderdi, ama şimdi sabahlığı düşünecek durumda değildi.) Çocuğun odasında karısı

ayakta dikiliyor; Goga’nın lazımlığına eğilip bakan doktora ışık olsun diye, eriyen yağı damlayıp duran bir mum tutuyordu.

Gözlüklerini takan doktor lazımlığa bütün dikkatiyle bakarken bir yandan da içindeki pis kokulu şeyi bir sopayla karıştırmaktaydı.

Karısı anlamlı anlamlı;

- Bütün bunlar kahrolası çilekler yüzünden oldu, dedi.

Nikolay Semyonoviç çekingen bir sesle sordu:

- Niçin çilekler yüzünden olsun?

- Niçin mi? Çocuğa tıka basa yedirmişsin de ondan. Bütün gece gözüme uyku girmedi. Zaval ıcık ölecekti nerdeyse.

- Bir şey olmaz, dedi doktor gülümseyerek. Birkaç bizmutlu hap veririz, siz de dikkat edersiniz, olur biter. Hemen içirelim şunu.

- Şimdi uyuyor ama.

- Öyleyse rahatsız etmeyelim. Yarın gene uğrarım.

- Lütfen.

Doktor gitti; karısıyla baş başa kalan Nikolay Semyonoviç onu uzun süre yatıştıramadı. Uyuduğu zaman ortalık iyice ağarmıştı.

* * *

O sırada komşu köyde birkaç adamla birkaç çocuk gece at otlatmaktan dönmekteydiler. Kimisi atına binmiş, kimisi de hayvanını yedekte çekiyordu. Arkada kulunlar, taylar koşuşuyordu.

Sırtında gocuğu, başında kasketi olduğu halde ayakları çıplak bir çocuk ötekileri geçerek atını

hızla köye doğru sürdü. On iki yaşlarında olan Taraska Rezunov adındaki bu oğlan ala bir kısrağa binmişti. Yedekte bir aygır çekiyordu, arkadansa gene anası gibi ala bir kulun geliyordu. En önde de dönüp dönüp atlara bakan siyah bir köpek vardı. Karnı doyan ala kulun, çorap giymişcesine beyaz ayaklarıyla bir o yana, bir bu yana çifte savuruyordu. Taraska eve gelince atları kapıya bağladı,

içeri girdi.

Sofada yere serili kilimlerin üzerinde uyuyan kız kardeşiyle küçük oğlana seslendi.

- Hey, amma da uyurmuşunuz ha!

Kardeşleriyle aynı odada yatan annesi inek sağmaya kalkmıştı çoktan.

Olguşka yerinden fırlayarak iki eliyle birden dağılan saçlarını düzeltmeye başladı. Onun yanında yatan oğlan kardeşleri küçük Fedka ise başını kürküne sokmuş h‰l‰ uyuyor, bir yandan da kürkün altından çıkan minicik bacağını nasır tutmuş topuğuyla kaşıyordu.

Çocuklar akşamdan çilek toplamaya niyet etmişlerdi. Sabahleyin Taraska ot otlatmaktan dönünce ikiz kız kardeşini kaldıracaktı.

Söylediği gibi de yaptı. At otlatırken uykusuzluktan göz kapakları yapıştığı halde şimdi iyice ayılmış, uykuya yatmaktan vazgeçerek kardeşleriyle birlikte çilek toplamaya karar vermişti.

Annesi bir tas dolusu süt koydu önüne. Torka'nın eliyle kestiği bir dilim ekmeği alarak masaya oturdu, yemeye koyuldu.

Taraska, sırtında gömleği, askılı pantolonu, tozlu yol arda çıplak ayaklarıyla iz bıraka bıraka koşmaya başladığı zaman iki kız kardeşi uzakta, ormanın koyu yeşil iği arasında kırmızı, beyaz benekler gibi gözüküyordu. Yolda öteki izler yanında kardeşlerinin de birinin büyük, ötekinin küçük parmakları iyice bel i olan izleri vardı. (Akşamdan çömleklerini, kaplarını hazırlayan kızlar kalkar kalkmaz dışarı fırlamışlar; ağızlarına tek lokma koymadıkları gibi, ekmek de almamışlardı

yanlarına.) Büyük ormanın arkasına doğru kıvrılan yolda Taraska yetişti onlara.

Otlara, fundalara, hatta ağaçların alt dal arına çiy düşmüştü. Kızların çıplak ayakları hemen ıslandı, önce üşürken sonra yumuşak otlara, pürüzlü kuru toprağa bastıkça yanmaya başladı

ayak tabanları. Çilek toplama yeri yeni kesilen ormandı. Kızlar, ilkin, geçen yılki kesim yerine girdiler. Genç sürgünler yeni yeni boy veriyordu, genç gürbüz

fundalar dört bir yana göz alabildiğine uzanıyordu. İşte buralarda, karşılarına kimisi kızarmış pembemsi beyaz çilekler çıkıyordu. Kızcağızlar iki büklüm eğilerek güneş yanığı küçük el eriyle çilekleri ardı ardına topluyorlar; kötü olanları ağızlarına, iyilerini kaplarına atıyorlardı.

- Olguşka, buraya gel! Bak ne kadar çok!

- Hey, nerdesin? Ses ver!

Çalıların arasında kaybolunca birbirlerinden uzaklaşmamak için böyle sesleniyorlardı.

Taraska onlardan ayrılarak yolun arkasındaki iki yıl önce kesilen koruya gitti. Orada çoğu fındık ve akağaç olan sürgünler adam boyu yükselmişti. Ot örtüsüyse daha sık ve kalındı; otlar kuruduğu için diplerindeki çilekleri iri iriydi, suluydu.

- Gruşka!

- Ne var?

- Kaçan kurdu gördün mü?

- Kurdun burada işe ne? Korkutma beni öyle. Zaten korkmam ki!

Gruşka böyle dediği halde kurdu düşünüyor, dalgınlıkla çileklerin en iyisini çömleğine değil ağzına atıyordu.

- Taraska görünürlerde yok. Az önce yarın arkasına gittiydi. Taraska! Neredesin?…

- Buradayım! Siz de gelin!

- Haydi, biz de gidelim, belki orada daha çok çilek vardır.

Böyle diyerek fundalara tutuna tutuna dere aşağı indiler, oradan da karşı yakaya geçtiler. Burada, güneşin iyice ısıttığı açıklık bir yerde bodur çalıların arasına gizlenmiş bir çok çilek buldular.

Sessizliğin ortasında birtakım kımıltılarla birlikte fundaların, otların arasından

ansızın korkunç bir gürültü koptu.

Ödü patlayan Gruşka yere düşerek çömleğindeki çileklerin yarısını döktü.

- Anneciğim!

Olguşka ise fundaların arasından hızla geçen uzun kulaklı boz-yanık renkli bir sırtı göstererek bağırdı:

- Tavşan! Tavşan kaçıyor… Taraska! Tavşana bak!

Bunca korkudan, gözyaşından sonra birdenbire kahkahayı basan Gruşka;

- Ben de kurt sandıydım, dedi.

- Bak sen şu akılsıza!

Gruşka çıngırak gibi çınlayan sesiyle gülmesini sürdürüyordu.

- Aman ne korktum!…

Çilekleri toplayıp daha ileri yürüdüler. Güneş doğmuş, yeşil iğin üzerinde koyulu açıklı lekeler bırakarak çiylerin üzerinde ışıldamaya başlamıştı. Kızlarsa yarı bel erine kadar ıslanmışlardı

çiyden.

İleri gittikçe daha çok çilek bulacakları umuduyla durmadan yürüyen kızlar neredeyse ormanın sonuna yaklaşmışlardı. O sırada sağdan soldan çın çın öten kadın, kız sesleri gelmeye başladı.

Çilek toplamaya onlardan sonra çıkan komşuların sesiydi bunlar. Aralarında Akulina Teyze de vardı. Bu sırada kuşluk vakti olmuş, kızların çömleklerinde epey çilek birikmişti.

Akulina Teyze'nin arkasından, sırtında yalnızca gömleği olan, başı açık, fırlak karınlı bir oğlan çocuğu kalın, çarpık bacaklarıyla paytak paytak yürüyerek geliyordu.

Akulina Teyze oğlunu kucağına alarak;

- Arkama takıldı, dedi. Bırakacak kimse de yoktu.

- Şimdi biz kocaman bir tavşan ürküttük. Patır patır kaçınca öyle korktuk ki!…

Akulina oğlunu yere indirerek;

- Yok canım! dedi.

Böylece bir iki laf ettikten sonra kızlar Akulina Teyze'den ayrılarak kendi yol arına koyuldular.

Bir fındık ağacının koyu gölgesi altına çöken Olguşka;

- Hadi, biraz oturalım, yorgunluktan ölüyorum, dedi. Ah, şimdi ekmeğimiz olsaydı, ne güzel yerdik!

- Benim de canım istiyor, dedi Gruşka.

- Akulina Teyze niye böyle bağırıp duruyor? İşitiyor musun? Hey, Akulina Teyze!…

- Olguşka-a-a! diye sesleniyordu Akulina.

- Ne va-a-ar?

- Benim oğlan yanınızda mı?

- Hayır!

O sırada çalılar hışırdadı, eteğini dizlerine kadar toplayan Akulina Teyze gözüktü uzaktan. Elinde de bir torba vardı.

- Küçüğü görmediniz mi?

- Yok!

- Aman Tanrım! Mişka-a!

- Mişka-a!

Yanıt veren çıkmadı.

- Vay, başıma gelenler! Yolunu şaşıracak! Koskoca ormanda kimbilir nereye gitti!

Olguşka hemen ayağa fırladı, yanına Gruşka'yı da alarak bir yöne yürüdü, Akulina da başka bir yöne. Çınlayan sesleriyle durmadan Mişka'yı çağırıyorlar, ama yanıt veren çıkmıyordu.

Gruşka ablasının arkasından yetişemiyor;

- Çok yoruldum, diye bağırıyordu.

Olguşka ise habire Mişka'ya sesleniyor, bir sağa bir sola koşturarak her yeri arıyordu.

Akulina'nın mutsuz sesi büyük ormanda ta uzaklardan geliyordu. Olguşka bir ara aramaktan vazgeçip eve gitmek üzereydi ki, genç bir sürgünün fışkırdığı ıhlamur kütüğünün yakınındaki gür çalılıktan sürekli, kızgın, hırçın kuş sesleri gelmeye başladı. Yanında yavruları olan kuşcağız bir şeylerden ürküp öfkelenmiş olmalıydı. Olguşka dönüş çalılığa baktı. Beyaz çiçekli sık, uzun otların bürüdüğü çalılığın dibinde hiçbir orman bitkisine benzemeyen mavimsi bir tümsek gördü.

Durdu, iyice baktı. Mişka'ydı bu. Kuş ondan tedirgin olduğu için ötüp duruyordu anlaşılan.

Fırlak karnının üzerine yatarak başını el erinin üzerine koyan Mişka, kalın, çarpık bacaklarını da sere serpe uzatarak derin bir uykuya dalmıştı.

Olguşka, Akulina'ya seslendi, çocuğu uyandırıp avucuna çilek koydu.

Olguşka karşısına çıkan herkese, evde anasına-babasına, komşulara Akulina'nın oğlunu nasıl arayıp bulduğunu anlata anlata bitiremiyordu.

* * *

Güneş ormanın üstünde iyice yükselerek toprağı, toprağın üzerindeki her şeyi cayır cayır yakmaya başladı.

Olga'nın (*) yanına gelerek onunla birlikte yürümeye başlayan kızlar;

- Haydi, Olguşka, yüzelim! dediler.

Hep bir ağızdan şarkılar söyleyerek ırmağa doğru yürüdüler. Suda debelenip çığlık atan, oynaşan kızlar batıdan koyu alçak bir bulutun yükseldiğini, güneşin bir kapanıp bir açıldığını, ortalığı çiçek ve kayın yaprağı kokusu sardığını, göğün gürlemeye başladığını neden sonra fark ettiler. Yağmur başlayıp da onları iliklerine kadar ıslatıncaya kadar zor giyindiler.

Bedenlerine yapışan, ıslanmaktan koyulaşmış entarileriyle evlerine koşa koşa gelen kızlar bir şeyler yediler, sonra da tarlada patates söken babalarına öğle yemeği götürdüler.

Eve dönüp öğle yemeklerini yediklerinde entarileri iyice kurumuştu. Çilekleri ayıklayıp kaselere koyduktan sonra Nikolay Semyonoviç‘in yazlığına yol andılar. Orada iyi para veriyorlardı ama bu sefer el erine bir şey geçmedi nedense.

Geniş koltuğunda şemsiyesinin altında oturan Mari, sıcaktan bitkin, çilek getiren kızları görünce yelpazesini onlara doğru sal ayarak;

- İstemez! İstemez! dedi.

Klasik dil er kolejinde okuyan, evin en büyük oğlu Valya, tatilde dinlenmek için geldiği baba evinde komşu çocuklarıyla kriket oynuyordu. Çilekleri görünce koşa koşa Olga’nın yanına geldi.

- Kaça? diye sordu.

- Otuz kapik.

- Çok!…

Büyüklerinden böyle işittiği için “çok” demişti.

- Bekle biraz. Köşeyi dön ama.

Böyle diyerek dadısının yanına koştu.

Olguşka ile Gruşka bu sırada üzerinde küçük küçük evler, ormanlar, bahçeler görünen aynalı

küreyi seyrediyorlardı. Ne bu küre, ne de öteki şeyler onlar için hiç de şaşırtıcı değildi. Çünkü

onlar beylerin görkemli, akıl almaz yaşantısından çok daha fazlasını, olağanüstü şeyler bekliyorlardı.

Valya, koşarak dadısına geldi, ondan otuz kapik istedi. O da çilekçi çocuklara yirmi kapiğin yeteceğini söyleyerek parayı sandıktan çıkarıp verdi.

Sabahleyin güçlükle uyanan Nikolay Semyonoviç sigarasını tüttürüp gazetesini okuyordu. Valya babasını atlattıktan sonra kızlara yirmi kapiği verdi, çilekleri bir tabağa döküp hemen tıkınmaya başladı.

Eve döndüklerinde Olguşka mendilinin ucundaki düğümü dişleriyle çözdü, içindeki yirmi kapiği çıkarıp annesine verdi. Annesi parayı sakladıktan sonra ırmağa çamaşır yıkamaya gitti.

Kuşluktan beri babasıyla tarlada patates söken Taraska bu sırada gür bir meşe ağacının koyu gölgesinde mışıl mışıl uyuyordu. Oğlunun yanında oturan babasıysa koşumdan çözerek ayaklarını kösteklediği atına bakıyordu dönüp dönüp. Yabancı bir tarlanın kelisinde (*) oynayan at bir de bakmışsın yulafa, ya da başkasının çayırına girivermiş.

Nikolay Semyonoviç‘in evinde her şey her zamanki gibiydi. İşler tıkırında gidiyordu. Üç çeşit kahvaltı çoktan hazır bekliyordu; kimsenin canı isteyip gelmediği için sinekler üşüşmüş, tabaklardaki yiyecekleri yiyorlardı.

Nikolay Semyonoviç düşüncelerinin doğruluğundan dolayı ne kadar sevinse azdı, çünkü bugünkü

bir gazete de öyle yazıyordu. Mari’nin keyfine diyecek yoktu, çünkü Goga sapasağlam uyanmıştı.

Doktor hastanın ailesinden aldığı ücretten dolayı kıvançlıydı. Valya ise koca bir tabak çileği yediği için neşesi yerindeydi.